

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

Nahrazení vazby v trestním řízení

Plzeň 2013

Tereza Otavová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

Nahrazení vazby v trestním řízení

Tereza Otavová

Zadávací katedra: Katedra trestního práva

Studijní program: M6805 Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: JUDr. Petr Kybic, Ph.D.

Pracoviště vedoucího práce: Katedra trestního práva

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Nahrazení vazby v trestním řízení* zpracovala sama a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Tereza Otavová

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Petru Kybicovi, Ph.D., vedoucímu své diplomové práce, za jeho vstřícný přístup, cenné rady, podněty a odborné konzultace při tvorbě této práce.

Tereza Otavová

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	1
ÚVOD	2
1. VYMEZENÍ POJMU VAZBY A JEJÍ POSTAVENÍ V TRESTNÍM PRÁVU PROCESNÍM	4
1.1. Vazba jako zajišťovací prostředek ultima ratio.....	4
1.2. Obecně k pojmu a účelu vazby	5
1.3. Obecné předpoklady vzetí do vazby	6
1.4. Zákonné důvody vazby.....	7
1.4.1. Důvod vazby dle § 67 písm. a) TrŘ – útěková vazba	8
1.4.2. Důvod vazby dle § 67 písm. b) TrŘ – koluzní vazba	9
1.4.3. Důvod vazby dle § 67 písm. c) TrŘ – předstižná vazba	11
1.5. Rozhodování o vazbě	12
1.5.1. Rozhodnutí o vzetí do vazby	13
1.6. Trvání vazby	14
1.6.1. Rozhodování o prodloužení vazby a limity trvání vazby	14
1.6.2. Přezkoumání důvodnosti vazby z úřední povinnosti	16
1.6.3. Stížnost proti rozhodnutí o vazbě	16
1.6.4. Žádost obviněného o propuštění z vazby	17
2. VÝVOJ INSTITUTU NAHRAZENÍ VAZBY	18
2.1. Peněžitá záruka	18
2.2. Písemný slib obviněného	21
2.3. Záruka	22
2.4. Novela č. 265/2001	23
3. PRÁVNÍ ÚPRAVA NAHRAZENÍ VAZBY DE LEGE LATA	24
3.1. Obecně k institutu nahrazení vazby.....	24
3.2. Nahrazení vazby v českém právním řádu	26
3.2.1. Rozhodování o přijetí opatření nahrazujícího vazbu	27
3.3. Záruka za další chování obviněného	28

3.3.1. Záruka zájmového sdružení občanů	29
3.3.2. Záruka důvěryhodné osoby	30
3.3.3. Náležitosti záruky a její přijetí.....	31
3.4. Písemný slib obviněného	33
3.4.1. Formální a obsahové náležitosti slibu.....	33
3.4.2. Rozhodování o nahrazení vazby písemným slibem	34
3.5. Dohled probačního úředníka	36
3.5.1. Rozhodování o nahrazení vazby dohledem a podmínky jeho přijetí.....	37
3.5.2. Využití dohledu probačního úředníka.....	39
3.6. Peněžitá záruka (kauce)	40
3.6.1. Podmínky pro použití peněžitě záruky	40
3.6.2. Rozhodování o přijetí peněžitě záruky.....	41
3.6.3. Zrušení a změna peněžitě záruky a její případnutí státu	45
3.6.4. Využití peněžitě záruky	48
3.7. Specifika vazby a její nahrazení v řízení proti mladistvému	49
4. SROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU	53
4.1. Problematika právní úpravy vazby ve Slovenské republice	53
4.2. Možnosti nahrazení vazby dle slovenského trestního řádu	56
4.2.1. Záruka za další chování obviněného	58
4.2.2. Písemný slib obviněného	59
4.2.3. Dohled probačního úředníka	60
4.2.4. Peněžitá záruka	60
4.3. Slovenská právní úprava vazby mladistvého a možnosti jejího nahrazení.....	62
5. ZÁVĚR A ÚVAHY DE LEGE FERENDA.....	63
5.1. Úvahy de lege ferenda se zaměřením na elektronický monitoring.....	63
5.2. Závěr	70
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	72
RESUMÉ	80

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Listina – Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady ze dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku ČR (č. 2/1993 Sbírky zákonů ČR) ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

PMS – Probační a mediační služba

PMSI – zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

TrŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších zákonů

TrZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

ÚS – Ústavní soud České republiky

TrČ - trestný čin

ZSM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

TP – předpis č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů

ELSP – Evropský soud pro lidská práva

ÚVOD

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla pojednat o institutu vazby a možnostech jeho nahrazení, které poskytuje současný trestní řád. I přesto, že o vazbě jako o nejúčinnějším a zároveň nejprísnějším zajišťovacím prostředku bylo již mnohokrát pojednáno a rovněž omezení osobní svobody jedince v důsledku uvalení vazby můžeme považovat za velice diskutované téma, panuje u široké veřejnosti stále přesvědčení, že vazba je nevyhnutelným opatřením, které není možné žádným způsobem nahradit. Jednou z příčin, která vzbuzuje v lidech takovéto přesvědčení, je jejich nedostatečná informovanost, neboť mnoho z nich zaměňuje institut vazby za trest odnětí svobody a domnívá se, že vazba má sloužit k potrestání pachatele trestného činu. Tento názor však odporuje skutečnosti, neboť vazba je zásadně procesním opatřením, jehož účelem je zajistit osobu obviněného pro potřeby trestního řízení. Přitom na obviněného, který se již ve vazbě nachází, je vždy nutno pohlížet jako na nevinného, neboť nelze zapomínat na jednu ze základních zásad trestního práva procesního, kterou představuje princip presumpce nevinny. Vazbu nelze rozhodně považovat za jediné a nevyhnutelné zajišťovací opatření, poněvadž je nezbytné vždy respektovat skutečnost, že vazbu lze uložit jediné tehdy, nelze-li jejího účelu dosáhnout pomocí jiného zajišťovacího opatření.

Cílem mé diplomové práce je pojednat o těchto zajišťovacích opatřeních, která slouží k nahrazení vazby a umožňují, aby byl obviněný ponechán na svobodě do té doby, než nad ním bude vynesena pravomocný odsuzující rozsudek.

Skladba mé diplomové práce je rozdělena do pěti kapitol, přičemž každá z nich obsahuje pro lepší přehlednost další podkapitoly. V první kapitole se budu zabývat samotným vymezením pojmu vazby a jejím postavením v trestním právu procesním. Tento bod považuji za nezbytný, neboť od institutu vazby se odvíjí téma celé mé práce. Stručně pojednám i o podmínkách a důvodech, na základě nichž lze vazbu uvalit, dále o způsobu rozhodování o vazbě a rovněž o trvání vazby.

Po konzultaci s vedoucím své diplomové práce jsem se rozhodla, že v druhé kapitole pouze stručně nastíním, pomocí jakých opatření bylo možno vazbu nahradit v průběhu let a jaký byl historický vývoj jednotlivých substitutů vazby. Vzhledem k tomu, že cílem mé práce není historické pojetí jednotlivých institutů nahrazujících vazbu, přináší tato kapitola pouze stručný historický přehled.

Stěžejním bodem mé diplomové práce bude kapitola třetí s názvem „právní úprava nahrazení vazby de lege lata“, kde nejprve pojednám obecně o institutu nahrazení vazby a pak se zaměřím na jednotlivé instituty umožňující nahrazení vazby podle platné české právní úpravy. Také se pokusím zamyslet nad tím, jaké jsou možnosti využití jednotlivých způsobů nahrazení vazby v praxi. V poslední podkapitole této části jsem se rozhodla zaměřit na specifika vazby mladistvých pachatelů a způsoby, kterými lze tuto vazbu nahradit.

Předposlední část práce obsahuje srovnání se zahraniční právní úpravou, kde se budu zabývat problematikou vazby a způsoby jejího nahrazení ve Slovenské republice, přičemž se zaměřím především na rozdíly, které se ve slovenské právní úpravě vyskytují a které ji odlišují od naší právní úpravy.

Poslední kapitola obsahuje úvahy de lege ferenda, které po domluvě s vedoucím své diplomové práce zaměřím především na využití elektronického monitoringu při nahrazení vazby. Tuto část jsem se rozhodla do práce vložit, neboť jsem se zúčastnila grantového projektu naší fakulty, který se zabýval aktuálními otázkami nové právní úpravy. V souvislosti s tímto projektem jsem vypracovala odborný článek, jehož tématem byl právě elektronický monitoring a jeho využití při nahrazení vazby v českém trestním právu.

1. VYMEZENÍ POJMU VAZBY A JEJÍ POSTAVENÍ V TRESTNÍM PRÁVU PROCESNÍM

1.1. Vazba jako zajišťovací prostředek ultima ratio

V trestním právu procesním existuje několik samostatných institutů, které slouží k zajištění přítomnosti osob a věcí důležitých pro trestní řízení, a bez nichž by nebylo možno trestní řízení úspěšně provést. Vazba jako prostředek ultima ratio (tzn. nejzazší prostředek) má mezi těmito zajišťovacími opatřeními specifické postavení, neboť představuje velmi citelný zásah do práva na osobní svobodu. Z judikatury Ústavního soudu ČR vyplývá, že se jedná o mimořádný prostředek omezení osobní svobody, který má být užit pouze tehdy, neexistuje-li jiná možnost, jak omezit konkrétní obavu, pro kterou může být vazba nařízena. Tedy v případě, že nelze zákonem stanoveného účelu sledovaného vazbou dosáhnout použitím mírnějšího zajišťovacího opatření.¹ Je nutné respektovat zásadu přiměřenosti a zdrženlivosti a vždy užit takového opatření, které nejlépe povede k dosažení účelu trestního řízení, ale zároveň jím nebude nepřiměřeně zasaženo do základních práv a svobod jedince.²

Při uplatňování vazby je důležité mít na paměti, že se jedná o zajišťovací prostředek, nikoliv sankční či výchovný prostředek. Neboť v průběhu trestního řízení je nutno pohlížet na pachatele jako na nevinného a velmi pečlivě zkoumat existenci skutečností veřejného zájmu odůvodňujících výjimku z pravidla respektování osobní svobody. Jakmile tyto skutečnosti pominou, je třeba přijmout adekvátní opatření, na základě kterého se již v omezování osobní svobody dotyčné osoby nebude dále pokračovat.³ Vazba jako opatření státního donucení nikterak neprejudikuje spáchání trestného činu obviněným a omezení

¹ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 40/04. Sbírka nálezů a usnesení ÚS., NÁLEZ ÚS ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01. Sbírka nálezů a usnesení ÚS., USNESENÍ ÚS ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. IV. ÚS 394/04. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.

² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 310

³ ČENTĚŠ, J.: Vězba ako najzávažnejší zásah do základných práv a slobôd. Trestněprávní revue. 2008, č. 5, s. 133

osobní svobody, které představuje zásah do jednoho ze základních práv zaručených Listinou, je pouze nezbytným prostředkem k dosažení cíle trestního řízení.⁴

„Přes některé vnější shody je třeba mezi vazbou a trestem odnětí svobody vést ostrý předěl daný jejich zcela odlišným účelem. Především je třeba si uvědomit, že u vazby jde vždy o opatření procesní povahy, které nijak neprejudikuje vinu, ale má pouze zajistit osobu obviněného před riziky, jež by zde byly z hlediska účelu teprve probíhajícího trestního řízení, kdyby obviněný zůstal na svobodě.“⁵

1.2. Obecně k pojmu a účelu vazby

Vazbu lze definovat jako institut trestního řízení, jehož prostřednictvím dochází na základě rozhodnutí soudu k dočasnému omezení osobní svobody obviněného za účelem zajištění jeho přítomnosti v průběhu trestního řízení a pro účely výkonu trestu.⁶ Pomocí vazby má být osobě obviněného zabráněno, aby se vyhýbala trestnímu stíhání a popřípadě ukládanému trestu tím, že by uprchla či se skrývala, působila na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařila objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, páchala novou trestnou činnost či se pokusila dokonat trestný čin, pro který se vede trestní řízení.

Vazba ve stadiu trestního stíhání je fakultativní, a to i v případě stíhání pro některý ze zvlášť závažných zločinů, za který je možno uložit výjimečný trest odnětí svobody. Výjimku z tohoto principu představuje obligatorní vazba v extradičním řízení.

⁴ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, 2007. s. 276

⁵ MANDÁK, V.: Vazba není trest. Bulletin advokacie. 1996, č. 19, s. 19

⁶ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 248

1.3. Obecné předpoklady vzetí do vazby

Aby mohl být pachatel vzat od vazby, je nezbytnou podmínkou splnění obecných předpokladů (až následně po jejich zjištění lze zkoumat, zda jsou dány vazební důvody). Prvým obecným předpokladem je fakt, že do vazby lze vzít pouze osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání. Z toho plyne, že je vyloučena možnost použití vazby v případě zkráceného přípravného řízení, kdy nastávají účinky zahájení trestního stíhání až doručením návrhu na potrestání soudu.

Dle § 67 TrŘ musí dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovat tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, což je možno pokládat za další předpoklad vazby. Pakliže soud dospěje k závěru, že dosud zjištěné skutečnosti neodůvodňují zahájení trestní stíhání proti určité osobě, nemůže sice zastavit trestní stíhání nebo dát závazný pokyn pro další postup v přípravném řízení, ale zároveň ani nesmí vzít dotyčného do vazby.⁷

Další nezbytnou podmínkou je fakt, že s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost spáchaného trestného činu nemůže být vazba nahrazena jiným mírnějším opatřením, kterým by se dosáhlo účelu vazby.⁸ Mezi tyto alternativní opatření patří především záruka, slib obviněného, dohled probačního úředníka nebo kauce.

Do novely TrŘ č. 265/2001 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2002, stanovoval trestní řád pouze podmínky, za nichž lze vzít obviněného do vazby, ale nová úprava přináší i omezení, na základě kterého nelze vzít do vazby pachatele úmyslného trestného činu, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, a pachatele trestného činu spáchaného z nedbalosti, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.⁹ Novela v tomto směru reagovala na dosavadní nevyhovující

⁷ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.

⁸ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 250 - 251

⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 312

stav, kdy do vazby byli ukládáni v největším zastoupení pachatelé méně závažných trestných činů, za něž lze uložit trest odnětí svobody nepřevyšující dva roky.¹⁰ Od roku 2002 se výrazně snížil počet vazebně stíhaných, kteří jsou nyní díky nové úpravě stíhání na svobodě na místo toho, aby byli vzati do vazby.¹¹ Tato omezení se však dle § 68 odst. 3 TrŘ neužijí v případě, že obviněný se již pokusil uprchnout či se skrýval; opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se ani jinak zajistit jeho přítomnost při úkonu trestního řízení (obě tyto podmínky musí být dány kumulativně); obviněný je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se jeho totožnost nepodařilo zjistit (toto se vztahuje i na případy, kdy obviněný uvádí nepravdivé údaje o své totožnosti nebo používá falešné doklady); obviněný již nějakým způsobem působil na svědky nebo spoluobviněné nebo svým konkrétním jednáním (spočívajícím např. v zatajování skutečností důležitých pro trestní stíhání, v ničení důkazů nebo v zahlazování stop) mařil průběh vyšetřování; anebo pokračoval v trestné činnosti, pro niž je stíhán (ÚS dovodil, že je nutné § 68 odst. 3 písm. e) TrŘ vykládat restriktivně, a tudíž dopadá pouze na situace, kdy obviněný pokračoval v trestné činnosti po zahájení trestního stíhání).¹²

1.4. Zákonné důvody vazby

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne či se bude skrývat, bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné anebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán (§ 67 TrŘ). Ať už hovoříme o jednání obviněného, nebo o konkrétních skutečnostech, platí, že vždy musí být dostatečným podkladem pro odůvodnění existence některé z výše uvedených obav. Přitom, jak již vyplývá z povahy věci, nelze požadovat, aby soud učinil naprosto jistý závěr o tom, že se obviněný, nebude – li vzat do vazby, dopustí

¹⁰ KRÁL, V.: K nové právní úpravě vazebního řízení. Bulletin advokacie. 2001, č. 11-12, s. 69

¹¹ VANTUCH, P.: Důvody vazby. Právní rádce. 2003, č. 2, s. 56

¹² VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 173

některého z obávaných jednání.¹³ Obecně platí, že je třeba hodnotit všechny konkrétní okolnosti, které mohou mít význam při posuzování odůvodněnosti rozhodnutí o uvalení vazby, a ne jen ty, které přímo vyplývají z dosavadního jednání obviněného. Soud je povinen hodnotit, jak okolnosti odůvodňující uložení vazby, tak i okolnosti, které svědčí proti tomuto závěru.¹⁴

Po novele č. 251/2001 bylo také zdůrazněno, že některý ze zákonných vazebných důvodů uvedených v § 67 pod písm. a) – c) TrŘ nemusí vyplývat bezprostředně z jednání samotného obviněného, ale může být opřen i o některé další konkrétní skutečnosti (např. někdo jiný se pokouší zorganizovat útěk obviněného do zahraničí nebo někdo jiný ovlivňuje svědky ve prospěch obviněného).¹⁵

1.4.1. Důvod vazby dle § 67 písm. a) TrŘ – útěková vazba

Z důvodu útěkové vazby je možné vzít obviněného do vazby, pakliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne (uteče do ciziny) nebo se bude skrývat (v tuzemsku), aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, zejména nelze-li jeho totožnost hned zajistit, nemá-li stálé bydliště nebo hrozí-li mu vysoký trest (§ 67 písm. a) TrŘ).

Vzhledem k tomu, že tento výčet je pouze demonstrativní, můžeme sem zařadit i další způsoby chování jako např. obviněný se snaží zajistit si falešné doklady, obviněný se delší dobu zdržuje mimo místo svého bydliště a opustil i zaměstnání, obviněný se připravuje na cestu do ciziny. Vždy je třeba brát ohled nejen na skutečnosti objektivní povahy, ale i na reálné možnosti útěku nebo skrývání se a na okolnosti týkající se osoby obviněného (především osobní a rodinné poměry, zaměstnání, věk).¹⁶ Pouhá skutečnost, že obviněný je cizím

¹³ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 30. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 381/01. Sbírnka nálezů a usnesení ÚS.

¹⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 465

¹⁵ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 1996, I. ÚS 62/96. Sbírnka nálezů a usnesení ÚS.

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 467-469; VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 277-279; CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání.

státním občanem, nepředstavuje konkrétní hrozbu odůvodňující vzetí do vazby, ale pouhé abstraktní možné nebezpečí.¹⁷ Za důvodnou obavu útečkové vazby nelze považovat ani případ, kdy obviněný změnil svůj trvalý pobyt, jestliže o tom informoval orgány činné v trestním řízení. Rovněž samotná skutečnost, že se obviněný na základě předvolání nedostavil k hlavnímu líčení, nemůže ihned odůvodňovat obavu, že se skrývá, aby se vyhnul trestnímu stíhání (R 8/89).¹⁸ Avšak důvod útečkové vazby je naplněn, jestliže obviněný opětovně znemožňuje své předvedení nebo se opakovaně nedostaví k hlavnímu líčení, neboť v tomto chování již lze spatřovat aktivní snahu obviněného skrývat se.

Při posuzování hrozby vysokým trestem nelze postupovat podle horní sazby trestu odnětí svobody vyjádřené ve zvláštní části TrZ na základě typové nebezpečnosti činu, ale je nutné spáchaný čin individualizovat vzhledem k osobě obviněného a jeho poměrům a také z hlediska okolností případu, z čehož pak můžeme vyvodit, jaký trest dotyčné osobě reálně hrozí (R 14/94). Z judikatury ÚS vyplývá, že o vysokém trestu lze hovořit v případě, že je zde podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu, kdy lze vzhledem k okolnostem případu očekávat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně osmi let. Hrozba vysokým trestem však sama o sobě ještě neodůvodňuje obavu, že obviněný uprchne či se bude skrývat, ale je nutná současně přítomnost další konkrétní skutečnosti (R 64/92).¹⁹

1.4.2. Důvod vazby dle § 67 písm. b) TrŘ – koluzní vazba

Důvodem koluzní vazby dle § 67 písm. b) TrŘ je, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (tento výčet není rovněž uzavřený).

Praha: Linde Praha, 2006, s. 253-254; MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 313-314

¹⁷ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 2002, sp. zn. III. ÚS 121/02. Sbírnka nálezů a usnesení ÚS.

¹⁸ JELÍNEK, J., SOVÁK, Z.: Trestní zákon a trestní řád. 18. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou. Praha: Linde Praha, 2002, s. 402

¹⁹ Tamtéž, s. 403

Za konkrétní okolnost odůvodňující obavu z koluzního jednání nelze považovat určitou důkazní situaci (v probíhajícím vyšetřování může obviněný snadno ovlivnit svědky, neboť jsou mezi nimi příbuzenské vztahy; obviněný by mohl mařit objasňování další trestné činnosti, kterou spáchal a pro kterou není dosud stíhán; existují rozpory ve výpovědích svědků nebo spoluobviněných), ale pouze pravděpodobnou aktivní činnost obviněného (ovlivňování svědků, aby nevypovídali pravdu; dohoda spoluobviněných, jak budou vypovídat; vyhrožování nebo podplácení svědků či spoluobviněných). Přičemž působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné může obviněný přímo nebo zprostředkovaně za pomoci jiné osoby.²⁰ Důvod koluzní vazby odpadá v případě, že výslechy všech svědků a spoluobviněných byly již provedeny.²¹ Výjimku představuje případ, kdy v pozdější fázi řízení vyvstane (především v důsledku podaného odvolání) potřeba vyslechnout nové dosud soudem nevyslechnuté svědky.²² Ústavní soud dovodil, že konkrétní okolností odůvodňující koluzní vazbu může být i dosud nevyslechnutý svědek se zvláštním postavením spočívajícím v tom, že jeho výslech může zásadním způsobem zvrátit dosavadní výsledky řízení a přispět tak k dalšímu objasnění věci.²³

Za maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání můžeme považovat působení na znalce, padělání nebo ničení listinných a věcných důkazů. Tímto mařením není uplatňování zákonných práv obviněného na obhajobu a také nesplnění jeho povinností, které lze vynucovat pouze uložením pořádkové pokuty, jako je povinnost vydat věc, podrobit se prohlídce těla či strpět odběr krve.²⁴

²⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 469-471; VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 279-283; CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 254-256; MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 314-316

²¹ KRÁL, V.: K novelám trestního práva. Zpravodaj Ministerstva spravedlnosti. 1995, č. 2, s. 9

²² MANDÁK, V.: Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995. Bulletin advokacie. 1996, č. 6-7, s. 27

²³ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/93. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.

²⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 315-316

1.4.3. Důvod vazby dle § 67 písm. c) TrŘ – předstižná vazba

Důvodem vazby předstižné je obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil (§ 67 písm. c) TrŘ).

Tento výčet důvodů je na rozdíl od předchozích dvou typů vazby taxativní a z povahy věci vyplývá, že předstižná vazba přichází v úvahu pouze u úmyslných trestných činů.²⁵

Pojem opakovat trestnou činnost nahradil od 1. 1. 2002 dřívější pojem pokračovat v trestné činnosti, který v sobě zahrnoval jak opakování téhož trestného činu, tak i pokračování v trestném činu (další útoky pokračujícího trestného činu), další dílčí útoky hromadného trestného činu nebo udržování protiprávního stavu u trvajících trestných činů. Ovšem pokračování v trestném činu je vyloučeno v případě, kdy obviněný pokračuje v jednání i po sdělení obvinění, neboť takové jednání se od tohoto okamžiku považuje za nový skutek a nikoli za dílčí útok pokračování v trestném činu (§ 12 odst. 11 TrŘ).²⁶ Nynější pojem opakovat trestnou činnost v sobě zahrnuje, jak opakování téhož trestného činu, pro který je obviněný stíhán, tak i opakování trestného činu téže povahy.²⁷

Pod pojem dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, zahrnujeme pokus totožného trestného činu. O trestný čin stejné právní kvalifikace se musí jednat rovněž v případě, kdy je dána obava, že obviněný vykoná trestný čin, který připravoval.²⁸

²⁵ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRÍVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 256

²⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 471-473; VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 283-285; CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRÍVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 256; MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 316

²⁷ USNESENÍ Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

²⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 472; VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 284

Co se týče důvodné obavy, že obviněný vykoná trestný čin, kterým hrozil, je možné na něj uvalit předstižnou vazbu v případě, že je stíhán pro některý z trestných činů, u nichž je samotné vyhrožování trestným činem (např. usmrcením) jejich podstatným zákonným znakem (§ 324 TrZ vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci, § 326 TrZ vyhrožování s cílem působit na úřední osobu, § 352 TrZ násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci) a u nichž bezprostředně hrozí, že by obviněný mohl tento typově nebezpečnější trestný čin v budoucnu naplnit.²⁹

1.5. Rozhodování o vazbě

TrŘ ve svém § 73b vymezuje orgány rozhodující o vazbě, ovšem nepodává přesný výčet typů rozhodnutí, které můžeme podřadit pod pojem rozhodnutí o vazbě. O vazbě se rozhoduje vždy formou usnesení, přičemž každé rozhodnutí o vazbě musí být odůvodněno skutkovými okolnostmi.³⁰

Dle § 73b odst. 1 TrŘ o vzetí obviněného do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Z čl. 8 odst. 5 Listiny vyplývá, že nikdo nesmí být vzat do vazby leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu, z čehož lze dovodit výlučnou pravomoc soudu k rozhodování o vzetí do vazby. O dalším trvání vazby a o změně důvodů vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. Aby mohl soudce v přípravném řízení rozhodnout o vazbě, je třeba vždy návrhu státního zástupce, což je promítnutím obžalovací zásady do stadia přípravného řízení.³¹

Novelou č. 265/2001 Sb. bylo posíleno postavení státního zástupce v předsoudním stadiu řízení a byla též rozšířena jeho oprávnění k rozhodování o

²⁹ MANDÁK, V.: Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. Bulletin advokacie. 1996, č. 4, s. 24

³⁰ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 263

³¹ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1170

vazbě v přípravném řízení.³² Státní zástupce může v přípravném řízení rozhodnout o propuštění obviněného z vazby (na základě žádosti i bez žádosti) a může zároveň rozhodnout o propuštění obviněného z vazby za současného uložení některého z opatření nahrazujících vazbu.³³

1.5.1. Rozhodnutí o vzetí do vazby

Usnesení, na základě kterého se bere obviněný do vazby, obsahuje kromě výroku o vzetí do vazby, odůvodnění a poučení o opravném prostředku.³⁴

V případě, že jsou splněny obecné podmínky pro vzetí osoby obviněného do vazby a je dán alespoň jeden ze tří zákonných důvodů vazby, závisí rozhodnutí o vzetí do vazby v konkrétní věci na uvážení soudu. Soud by však při svém rozhodování o vazbě neměl přehlížet ani odůvodněnost trestního stíhání a obvinění proti konkrétní osobě, jelikož se jedná o vůbec základní předpoklad k tomu, aby mohla být vazba nařízena.³⁵

Další nezbytnou podmínkou vazebního rozhodnutí je jeho řádné odůvodnění, neboť z ústavního zákazu libovůle vyplývá, že jen řádné a vyčerpávající odůvodnění lze považovat za předpoklad spravedlivého rozhodnutí.³⁶ Proti tomu obecné a povšechné odůvodnění rozhodnutí, které není souladné s ústavním pořádkem ČR, nemůže při rozhodování o omezení osobní svobody obstát. Vždy je třeba zvážit všechny okolnosti svědčící pro i proti omezení osobní svobody jednotlivce.³⁷

Pakliže nejsou dány okolnosti uvedené v § 68 odst. 3 a 4 TrŘ a soud dospěje k závěru, že trestní stíhání vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti

³² JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 284

³³ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 579

³⁴ ČISAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 263

³⁵ MANDÁK, V.: Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení. Praha: Orbis, 1975, s. 163

³⁶ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 305/06. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.

³⁷ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 3. 2. 2000, sp. zn. III. ÚS 103/99. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.

spáchaného trestného činu nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, musí obviněného urychleně propustit z vazby.³⁸

1.6. Trvání vazby

V souladu s čl. 38 odst. 2 Listiny („každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů“) jsou orgány činné v trestním řízení povinny vyřizovat vazební věci přednostně a co nejrychleji, dále jsou povinny průběžně po celou dobu trestního řízení zkoumat, zda důvody vazby trvají nebo zda se nezměnily a zda nelze vazbu nahradit. Vazba může trvat pouze nezbytně nutnou dobu.³⁹

1.6.1. Rozhodování o prodloužení vazby a limity trvání vazby

O dalším trvání vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce (§ 73b odst. 3 TrŘ).

Dosáhla-li doba trvání vazby tři měsíce, je soudce v přípravném řízení povinen na návrh státního zástupce podaný nejpozději 15 dnů před uplynutím lhůty rozhodnout, zda se obviněný i nadále ponechává ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští. Toto rozhodnutí se opakuje vždy po uplynutí tří měsíců od právní moci rozhodnutí o vazbě (§ 72 TrŘ).

Podmínkou rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě je kromě existence zákonného vazebního důvodu nutnost prokázat, že vzhledem k obtížnosti věci či z jiných závažných důvodů nebylo možno trestní stíhání ve lhůtě tří měsíců skončit a zároveň hrozí zmaření nebo podstatné ztížení účelu trestního řízení, bude-li obviněný propuštěn na svobodu.⁴⁰ Z judikatury ÚS vyplývá, že rozhodnutí o tom, zda se obviněný ponechává ve vazbě, je rozhodnutím o vazbě a musí tudíž

³⁸ ŠÁMAL, P.: Výběr ze soudních rozhodnutí z oblasti trestněprávní. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 2. 2002, sp. zn. 3 To 190/2002. Soudní rozhledy. 2003, č. 5, s. 173

³⁹ NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 169

⁴⁰ Tamtéž.

splňovat stejné požadavky jako rozhodnutí o vzetí do vazby (včetně práva na jeho přezkoumání). Zároveň se však na něj vztahují vyšší požadavky než na rozhodnutí o vazbě. Přezkoumání rozhodnutí o prodloužení vazby může být pak opodstatněno samotnou absencí závažných důvodů, pro které nebylo možno trestní stíhání v uplynulé lhůtě ukončit.⁴¹ Rovněž co se týče orgánu rozhodujícího o dalším trvání vazby je jím, stejně jako v případě rozhodování o vzetí do vazby, soud (v přípravném řízení soudce). Tato skutečnost je naplněním čl. 5 odst. 4 EÚLP a tzv. záruky habeas corpus, která vyžaduje k oprávněnosti držení obviněného ve vazbě rozhodnutí soudu (nestačí tedy pouhé rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě).⁴²

Výjimku představuje koluzní vazba, kde je stanovena maximální délka jejího trvání na dobu tří měsíců, což ale neplatí, bylo-li zjištěno, že obviněný již skutečně ovlivňoval svědky nebo mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Nebyl-li obviněný propuštěn na svobodu před uplynutím této lhůty, musí být propuštěn na svobodu nejdéle poslední den této lhůty (§ 72a odst. 2 TrŘ). Pokud je obviněný ve vazbě i pro jiný důvod dle § 67 TrŘ a tento důvod i nadále trvá, tak se omezení v souvislosti s koluzní vazbou neužije. Při dalším trvání vazby se pak již neuplatní ani přísnější vazební režim spojený s koluzní vazbou a nadále přichází v úvahu i případné nahrazení vazby některým z mírnějších opatření.⁴³

Novelou 265/2001 Sb. došlo s účinností od 1. 1. 2002 k odstupňování maximální doby trvání vazby v závislosti na povaze a závažnosti stíhaného trestného činu, a to na dobu od jednoho roku do čtyř let (§ 72a odst. 1 TrŘ), přitom jedna třetina doby trvání vazby připadá na přípravné řízení a dvě třetiny na řízení před soudem. Výjimku představuje dle § 72b TrŘ vyhlášení odsuzujícího rozsudku pro zvlášť závažný zločin a uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Nejdéle v poslední den této lhůty musí být obviněný propuštěn z vazby

⁴¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 37

⁴² REPÍK, B.: K rozhodování státního zástupce o vazbě z hlediska čl. 5 odst. 4 EÚLP. Trestněprávní revue. 2005, č. 11, s. 290

⁴³ ČÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 257-258.

na svobodu. Pokud je obviněný stíhán pro více trestných činů, je rozhodující pro určení nejvyšší přípustné délky trvání vazby čin nejprůšněji trestný. Lhůty se počítají od doby, kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného.⁴⁴

1.6.2. Přezkoumání důvodnosti vazby z úřední povinnosti

Jak jsem již výše uvedla, platí, že všechny orgány činné v trestním řízení mají stanovenou povinnost průběžně přezkoumávat, zda důvody vazby stále trvají nebo zda se nezměnily. Soud má v přípravném řízení tuto povinnost jen ve vybraných případech dle § 71 odst. 1 písm. a) až d) TrŘ. Pokud policejní orgán zjistí, že důvody vazby pominuly (popř. se změnily), podá příslušnému státnímu zástupci návrh na propuštění obviněného z vazby a ten o něm rozhodne. Jestliže důvod vazby pomine anebo je-li zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti věci trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody (s výjimkou § 68 odst. 3 a 4), musí být obviněný ihned propuštěn na svobodu.⁴⁵

1.6.3. Stížnost proti rozhodnutí o vazbě

Proti rozhodnutím o vazbě vyjmenovaným v § 74 odst. 1 TrŘ je jako řádný opravný prostředek přípustná stížnost. Mezi tato rozhodnutí patří např. rozhodnutí, jímž se obviněný bere do vazby a nabídka záruky, peněžité záruky nebo slib se nepřijímá; rozhodnutí, kterým se peněžitá záruka zrušuje či se mění její výše nebo rozhodnutí o připadnutí peněžité záruky státu.⁴⁶

Stížnost obviněného nemá zásadně odkladný účinek, což umožňuje ponechat obviněného ve vazbě až do doby rozhodnutí o této stížnosti. Obviněnému je tak

⁴⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 318-321; NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 170

⁴⁵ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 265-266.

⁴⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 326

zabráněno, aby se mezitím dopustil jednání, které by naplňovalo znaky některého ze zákonných důvodů vazby, pro který bylo o jeho vazbě původně rozhodnuto a pro který by tak mohlo dojít ke zmaření účelu vazby. Odkladný účinek by měla mít pouze stížnost stran proti rozhodnutí o případnutí peněžitě záruky státu a stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby.⁴⁷

Ve prospěch obviněného mohou podat stížnost též osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání a osoba, která se souhlasem obviněného složila peněžitou záruku. O stížnosti proti rozhodnutí soudu rozhoduje nadřízený soud a v případě rozhodnutí státního zástupce rozhoduje o stížnosti soud, v jehož obvodu je státní zástupce činný.⁴⁸

ÚS ze své rozhodovací praxe vyvodil závěr, že pokud odvolací soud zamítne stížnost obviněného proti rozhodnutí o vazbě a současně změní vazební důvody, aniž by v řízení předcházejícímu jeho rozhodnutí dal možnost stěžovateli se ke změně důvodů vazby vyjádřit, jedná se o porušení zásady dvojinstančnosti řízení a zásah do práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.⁴⁹

1.6.4. Žádost obviněného o propuštění z vazby

Podle § 71a TrŘ má obviněný právo kdykoliv po právní moci rozhodnutí o jeho vzetí do vazby žádat o propuštění na svobodu. Za takovouto žádost se pokládá i návrh obviněného na přijetí některého opatření nahrazujícího vazbu. Oprávněný orgán je povinen o žádosti bezodkladně rozhodnout, pakliže ji zamítne, má obviněný právo tuto žádost (neuveď-li v ní nové důvody) opakovat po uplynutí 30 dnů od právní moci rozhodnutí.⁵⁰ Jak je to v případě nové žádosti, trestní řád

⁴⁷ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 291

⁴⁸ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 264-265.

⁴⁹ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 170/01. Sbíрка nálezů a usnesení ÚS.

⁵⁰ NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 171

mlčí, z čehož lze dovodit, že obviněný může svou žádost libovolně opakovat, pokud v ní uvede nové důvody. V přípravném řízení rozhoduje o žádosti obviněného státní zástupce, což ale platí pouze v případě, že o této žádosti rozhodne pozitivně. Pokud státní zástupce nehodlá žádosti vyhovět, je nucen ji předložit k rozhodnutí soudu, a to nejpozději do 5 pracovních dnů od jejího doručení.⁵¹ Rovněž při rozhodování o žádosti obviněného o propuštění na svobodu mají orgány činné v trestním řízení povinnost zkoumat, zda důvody vazby trvají nebo zda se nezměnily.⁵² Žádost, kterou podal manžel či děti obviněného, nelze považovat za žádost o propuštění, o které by byl povinen rozhodnout soud nebo státní zástupce. Takovéto podání se posuzuje pouze jako podnět k přezkoumání důvodnosti vazby.⁵³

2. VÝVOJ INSTITUTU NAHRAZENÍ VAZBY

2.1. Peněžitá záruka

V souvislosti s přijetím zákona č. 119/1873 ř.z. (tzv. Glaserova trestního řádu) se objevuje požadavek, aby všechny orgány činné v trestním řízení postupovaly tak, aby vazba trvala, co nejkratší dobu. Platilo, že vyšetřovací vazba a zároveň i prozatímní zajištění musely být ihned zrušeny, jakmile odpadly důvody, které k jejich přijetí vedly. Již v této době existovala možnost nahradit vazbu pomocí slibu nebo kauce. Kauce, která se v té době označovala jako jistota nebo také vyručení, plnila stejně jako vazba zajišťovací funkci. Platilo, že pokud obviněný nebyl stíhán pro trestný čin, za který hrozilo uložení trestu smrti nebo trestu odnětí svobody se sazbou nejméně pět let, mohlo být od vazby uvalené z důvodu obavy z útěku na žádost obviněného upuštěno nebo mohla být zrušena, jestliže se zřídila jistota. Výši jistoty určovala radní komora, což byl orgán vyšší instance

⁵¹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 292

⁵² NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 2000, sp. zn. IV. ÚS 527/2000. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.

⁵³ USNESENÍ Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 25. 6. 1980, sp. zn. 1 To 47/80. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

nadřazený vyšetřovacímu soudu. Rozmezí, ve kterém mohla být jistota ukládána, nebylo stanoveno.⁵⁴

S myšlenkou, že vazba je opatřením subsidiárním, které je možné použít až v případě, kdy nelze jejího účelu dosáhnout jinak, se setkáváme již v období první republiky. V té době se začínají objevovat různé alternativní možnosti, pomocí nichž lze vazbu nahradit. Vazba postupně ztrácí své postavení a přestává se jevit jako opatření nevyhnutelné. Jednou z možností, jak nahradit vazbu, byl institut majetkového ručení (neboli vyručení). Institut vyručení se však v té době potýkal s řadou negativním názorů na jeho využití, neboť panovalo přesvědčení, že spolu s jeho zavedením vstupuje do trestního řízení rozdíl mezi bohatými a chudými. Bohatým se údajně poskytuje tímto institutem jakési privilegium. Po nabytí účinnosti zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, se rovněž poukazuje na třídní povahu majetkového ručení.⁵⁵

Setkáváme se však i s odlišným názorem, podle kterého nelze zaměňovat rovnost před zákonem za rovnoprávnost, jelikož skutečnost, že někomu se nabízí výhoda v podobě možnosti nahrazení vazby vyručením, nemusí zároveň hned znamenat křivdu pro toho, kdo není schopen naplnit všechny zákonné podmínky pro přijetí tohoto institutu. Mnohem důležitější je však zaměřit se na skutečný účel majetkového ručení, tedy na to, aby vazba jako nejkrajnější procesní prostředek k zajištění přítomnosti obviněného na úkonech trestního řízení byla nahrazena mírnějším opatřením, kterým lze dosáhnout požadovaného účelu vazby.⁵⁶

V té době se objevuje také přesvědčení, které zdůrazňuje povahu majetkového ručení jako procesního zajišťovacího prostředku, který nemůže v žádném případě nahradit trest. Z tohoto vyplývá, že pojetí vyručení jako náhrady trestu pro případ, že obviněný uprchne, je vyloučeno. Náhradní pojetí

⁵⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 133-135; STORCH, F.: Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací. Praha: Česka akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895, s. 71-88

⁵⁵ MANDÁK, V.: Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení. Praha: Orbis, 1975, s. 252

⁵⁶ STORCH, F.: Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací. Praha: Česka akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895, s. 1-3

vyručení by pak mohlo přicházet v úvahu pouze tehdy, pokud by se peněžní obnos představující majetkovou záruku dával vždy jen z majetku obviněného, a nikoliv z majetku jiného složitele.⁵⁷

Trestní řády z let 1950 a 1956 a rovněž původní znění současného trestního řádu neumožňovaly nahrazení vazby institutem kauce. Ke změně dochází až přijetím novely č. 178/1990 Sb., která opětovně zavádí možnost nahrazení vazby pomocí majetkové záruky.⁵⁸ Jestliže byl dán důvod vazby útěkové a obviněný nebo s jeho souhlasem jiná osoba nabídli majetkovou záruku, mohl soud a v přípravném řízení prokurátor ponechat obviněného na svobodě (popř. propustit z vazby). Majetková záruka mohla být nabídnuta ve formě peněz nebo volně směnitelných cenných papírů. Podle § 73a odst. 2 zákona č. 178/1990 Sb. platilo, že majetková záruka mohla být stavena pouze v zákonném rozmezí od 10 000 Kčs do 1 000 000 Kčs, přičemž soud kromě její výše a formy složení určoval i lhůtu, do kdy má být záruka složena a také dobu jejího trvání.⁵⁹ Složila-li majetkovou záruku za obviněného jiná osoba, mohla od ní odstoupit. Odstoupení však bylo účinné teprve přijetím nové majetkové záruky nebo rozhodnutím o jejím zrušení.⁶⁰

Další změnu oproti předchozí úpravě přináší novela č. 558/1991 Sb., která zavádí pro institut nahrazení vazby nový pojem „peněžitá záruka“, přičemž o jejím přijetí mohl v přípravném řízení nově rozhodnout na místo prokurátora soudce. Další změnou je možnost nahrazení vazby tímto institutem i v případě, že je dán důvod vazby předstižné. To však neplatí, pokud je obviněný stíhán, pro některý z trestných činů vyjmenovaných v § 73 odst. 1 zákona č. 558/1991 Sb.⁶¹

⁵⁷ STORCH, F.: Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací. Praha: Česka akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895, s. 71-74

⁵⁸ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 21

⁵⁹ Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád

⁶⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 206

⁶¹ Zákon č. 558/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství

Zákon č. 292/1993 Sb. zrušil horní hranici zákonného rozmezí výše peněžité záruky a ponechal pouze spodní hranici, která činila částku ve výši 10 000 Kč.⁶²

2.2. Písemný slib obviněného

Již rakouský trestní řád z roku 1873 (Glaserův trestní řád) upravuje možnost nahrazení vazby pro podezření z útěku kombinací slibu obviněného a majetkové záruky. Pokud obviněný slíbil, že se až do právoplatného ukončení trestního řízení bez souhlasu soudce nevzdálí z místa svého pobytu, nebude se skrývat a mařit vyšetřování, byla mu s přihlédnutím k jeho poměrům, účinkům spáchanému trestnému činu a s ohledem na jmění osoby, která poskytuje jistotu, vyměřena výše majetkové záruky. Tento způsob nahrazení vazby nepřicházel v úvahu, jestliže byl obviněný stíhán pro zločin, za který bylo možno uložit trest smrti nebo trest nejméně pětiletého žaláře.⁶³ Jestliže obviněný svůj slib nedodržel, mělo to za následek opětovné uvalení vyšetřovací vazby.⁶⁴

S písemným slibem se v poválečné československé právní úpravě setkáváme v souvislosti s přijetím zákona č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zákon ze dne 19. 12. 1956 ve svém § 83 zakotvil možnost ponechání obviněného na svobodě nebo jeho propuštění z vazby na svobodu, pokud učiní písemné prohlášení, že se na vyzvání dostaví k soudu, prokurátorovi nebo vyšetřovacímu orgánu a že ihned ohlásí každou změnu svého pobytu. Orgán rozhodující o vazbě mohl toto opatření přijmout pouze v případě, že ho považoval vzhledem k osobě obviněného a k povaze vyšetřovaného případu za dostatečné. Tento způsob nahrazení vazby přicházel v úvahu pouze u důvodu vazby útěkové dle § 79 písm. a), tedy v případě odůvodněné obavy, že obviněný uprchne, zejména proto, že nelze ihned zjistit jeho totožnost nebo bydliště, nebo pro vysoký trest, který ho podle očekávání postihne.

⁶² Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích

⁶³ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 19

⁶⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 134

Trestní řád č. 141/1961 převzal předchozí právní úpravu a stanovil, že pokud je dán důvod vazby útěkové dle § 67 písm. a) a obviněný dá písemný slib, že se na vyzvání dostaví k soudu, prokurátorovi nebo vyšetřovacímu orgánu a že předem oznámí každou změnu svého pobytu, může ho orgán rozhodující o vazbě ponechat na svobodě nebo propustit z vazby. I zde platí, že rozhodující orgán musí považovat slib vzhledem k osobě a k povaze vyšetřované věci za dostatečný. Jedinou změnou oproti předchozí právní úpravě je, že pojem „prohlášení“ byl nahrazen pojmem „slib“.⁶⁵

Až novela č. 178/1990 Sb. přináší zásadnější změnu, díky které lze nahradit vazbu institutem písemného slibu i v případě, kdy je dán důvod vazby předstížené dle § 67 písm. c).⁶⁶ Z § 73 odst. 1 písm. b) tohoto znění trestního řádu vyplývá, že nově byl soud a v přípravném řízení prokurátor oprávněn uložit obviněnému přiměřené povinnosti a omezení. Součástí slibu obviněného bylo pak i prohlášení, že splní tyto povinnosti a dodrží tato omezení.⁶⁷

2.3. Záruka

S institutem nahrazení vazby zárukou společenské organizace se v našem právním řádu poprvé setkáváme současně s přijetím zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Nový trestní řád přináší požadavek, podle kterého obviněný nebude vzat do vazby, a stane-li se tak, vazba bude zrušena, může-li v daném případě její účel splnit jiné přípustné opatření. Tímto jiným opatřením nahrazujícím vazbu byl institut záruky společenské organizace a institut písemné slibu.⁶⁸

Podle původního znění trestního řádu mohla záruku za další chování obviněného (a za to, že se na vyzvání dostaví k soudu, prokurátorovi či vyšetřovateli) nabídnout základní organizace Revolučního odborového hnutí a Československého svazu mládeže, jednotné zemědělské družstvo a výrobní

⁶⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 204-205

⁶⁶ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 19

⁶⁷ Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád

⁶⁸ RŮŽEK, A.: Československé trestní řízení. Praha: Orbis, 1977, s. 127

družstvo, jejichž byl obviněný pracovníkem. Základní organizace Revolučního odborového hnutí a Československého svazu mládeže mohla záruka za obviněného převzít po projednání v kolektivu pracujících, pokud byly dány předpoklady pro její působení na obviněného.⁶⁹ Byl-li dán důvod vazby útěkové nebo vazby předstížné a považoval-li orgán rozhodující o vazbě záruku vzhledem k osobě obviněného a k povaze vyšetřovaného případu za dostatečnou, mohl ji přijmout a ponechat obviněného na svobodě nebo ho na svobodu propustit.⁷⁰

Ke změně v definici organizace poskytující záruku dochází novelou č. 178/1990 Sb., kde byly vlivem porevolučního zániku některých subjektů nahrazeny společenské organizace zájmovými sdruženími občanů. Přičemž pod pojmem zájmového sdružení občanů se skrývaly především odborové a jiné společenské organizace, pracovní kolektivy a církve. Naproti tomu již v této době byly vyloučeny politické strany a politická hnutí. Novela dále zavádí povinnost soudu (v přípravném řízení prokurátora) seznámit toho, kdo nabízel převzetí záruky a splňoval podmínky jejího přijetí, s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je spatřován důvod vazby. Poslední novinkou je, že nabídku převzetí záruky může kromě zájmového sdružení učinit také důvěryhodná osoba, která je schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného.⁷¹

2.4. Novela č. 265/2001

Novela trestního řádu č. 265/2001 si kladla za svůj cíl posílit postavení státního zástupce v přípravném řízení tak, aby byla zajištěna jeho zákonnost, kvalita a rychlost. Dalším cílem bylo celkově urychlit řízení ve vazebních věcech, zjednodušit rozhodování o prodlužování vazeb a rozšířit možnosti nahrazení

⁶⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona 109/1965 Sb.

⁷⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 204

⁷¹ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 17

vazby, neboť tehdejší situace ukazovala, že poměr množství osob ve vazbě na počet obyvatel byl v ČR jedním z nejvyšších, a to nejen v Evropě, ale i ve světě.⁷²

Nově je v přípravném řízení oprávněn rozhodnout o propuštění z vazby na svobodu v souvislosti s jejím nahrazením i státní zástupce. Ovšem, co se týká ponechání obviněného na svobodě za současného přijetí některého z opatření nahrazujícího vazbu, je oprávněn rozhodovat i nadále pouze soudce. Pokud státní zástupce žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu za současného přijetí substitutu vazby nevyhoví, je možné, aby o přijetí tohoto substitutu rozhodl soud a v důsledku toho propustil obviněného z vazby na svobodu.⁷³

Novela trestního řádu zavádí v § 73 odst. 1 písm. c) také nový institut dohledu probačního úředníka nad obviněným, pomocí něhož lze nahradit vazbu. Tento způsob nahrazení vazby, stejně jako ostatní substituty vazby, je možné využít pouze u důvodu vazby útěkové dle § 67 písm. a) TrŘ a důvodu vazby předstížné dle § 67 písm. c) TrŘ.

3. PRÁVNÍ ÚPRAVA NAHRAZENÍ VAZBY DE LEGE LATA

3.1. Obecně k institutu nahrazení vazby

Vzhledem k tomu, že vazba je vždy opatřením fakultativním a subsidiárním, může být užitá jen tehdy, nelze-li jejího účelu dosáhnout jiným mírnějším opatřením. Na základě této skutečnosti je pak stanovena všeobecná povinnost orgánů rozhodujících o vazbě zkoumat ve všech stádiích trestního stíhání, zda vazbu nelze nahradit jiným procesním opatřením.⁷⁴

⁷² BAXA, J., ŠÁMAL, P.: K návrhu novely trestního řádu, trestního zákona a souvisejících předpisů. Právní rozhledy, 2000, č. 3, s. 99

⁷³ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 229-230

⁷⁴ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 292

Soudobé procení systémy poskytují řadu mírnějších alternativních opatření, kterými lze vazbu nahradit.⁷⁵ Aby mohl příslušný orgán institut nahrazení vazby v praxi využít, je nutné, aby měl při výběru konkrétního opatření v konkrétním případě k dispozici širokou nabídku různých alternativ a také optimální podmínky pro jejich využití. Pro aplikaci některých opatření postačí pouze, aby byla náležitě upravena v zákoně. Jiná však pro svoji realizaci vyžadují také vytvoření odpovídající infrastruktury. V některých zemích pak existuje jako alternativa za vazbu také uložení povinnosti obviněnému. Mezi takovouto povinnost patří např.: chovat se řádně během řízení; zdržet se maření výkonu spravedlnosti nebo určité činnosti; zákaz navštěvovat určitá místa; zákaz setkávat se s určitými osobami nebo zdržovat se v jejich blízkosti; dostavit se v určený den k soudu; v pravidelných intervalech se hlásit příslušnému orgánu; zdržovat se na stanovené adrese nebo strpět elektronické sledování.⁷⁶

O možnosti nahrazení vazby mírnějším opatřením hovoří i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, když ve svém čl. 9 odst. 3 stanoví: „*Není obecným pravidlem, aby osoby čekající na trestní řízení byly drženy ve vazbě; propuštění však může být podmíněno zárukami, že se dostaví k trestnímu řízení v jakémkoli jiném stadiu soudního řízení a k vynesení rozsudku.*“⁷⁷ Rovněž Úmluva v čl. 5 odst. 3 uvádí, že propuštění z vazby může být podmíněno zárukou, že se dotyčný dostaví k přelíčení. Evropský soud pro lidská práva tuto možnost dále rozvinul a stanovil, že pokud jediným důvodem vazby je obava z útěku a obviněný nabídne záruku, tak povinností státu je tuto záruku přijmout a propustit obviněného na svobodu.⁷⁸

⁷⁵ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRÍVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 266

⁷⁶ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 13; REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Nakladatelství ORAC, s.r.o. 2002, s. 14, 15 a 142

⁷⁷ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 13; REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Nakladatelství ORAC, s.r.o. 2002, s. 230 - 231

⁷⁸ REPÍK, B.: Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Bulletin advokacie. 2003, č. 9, s. 32; Rozsudek ESLP ze dne 27. 6. 1968, Wemhoff v. Německo

3.2. Nahrazení vazby v českém právním řádu

Současná česká právní úprava institutů nahrazujících vazbu vychází z novel trestního řádu z roku 1990, 1993 a 2001. Dle § 73 a § 73a TrŘ může orgán rozhodující o vazbě při existenci zákonného důvodu vazby ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit z vazby na svobodu, jestliže přijme některé z následujících opatření: záruku za další chování obviněného, kterou může nabídnout buď zájmové sdružení občanů, nebo důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného; písemný slib obviněného; dohled probačního úředníka nad obviněným anebo peněžitou záruku, kterou složí obviněný sám nebo ji za něj složí jiná osoba.⁷⁹ Tato opatření přichází v úvahu pouze v případě vazby útěkové a vazby předstižné (§ 67 písm. a) a c) TrŘ), z čehož vyplývá, že vazbu koluzní nelze nahradit žádným z těchto opatření. S dalším omezením se pak setkáváme u vazby předstižné, kterou nelze nahradit peněžitou zárukou v případě taxativně stanovených trestných činů (§ 73a odst. 1 TrŘ). Jednotlivé substituty lze ukládat buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými. V praxi je pak často kombinován písemný slib obviněného se zárukou za chování obviněného.⁸⁰

Základní podmínkou pro uplatnění některého z institutů nahrazujících vazbu je existence okolností odůvodňujících vazbu a s tím spjatá přípustnost vazby v konkrétním případě, tzn., musí být dán důvod vazby útěkové nebo předstižné a přípustnost vazby z hlediska zákonných vazebních lhůt. *„Proto i trvání a důvody pro zrušení přijaté peněžitě záruky podle § 73a odst. 4 TrŘ a analogicky i pro trvání a zrušení přijatého slibu obviněného je nutno vykládat nejen ve vztahu k vazebním důvodům podle § 67 TrŘ, ale též vzhledem k přípustné době trvání vazby podle § 71 odst. 8, 9 TrŘ.“*⁸¹ Novela TrŘ 265/2001 zavádí při existenci zákonného důvodu dle § 67 a) nebo c) TrŘ povinnost orgánů rozhodujících o vazbě tuto vazbu nahradit, jestliže lze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením. S ohledem na tuto skutečnost je soud a v přípravném řízení

⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 560; NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 171-172

⁸⁰ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 266 - 267

⁸¹ ROZSUDEK Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003. Nejvyšší soud.

soudce povinen zjišťovat ex officio, zda nelze dosáhnout účelu vazby použitím některého z výše uvedených náhradních opatření, a to i bez návrhu obhajoby.⁸²

Instituty nahrazující vazbu lze užít i v případě vazby vyhošťovací (§ 350c TrŘ), u vazby obviněného, kterého cizí stát vydal na základě zatýkacího rozkazu (§ 387 odst. 2 TrŘ), nebo kterého jiný členský stát Evropské unie předal do ČR na základě evropského zatýkacího rozkazu (§ 405 odst. 6 TrŘ). Ustanovení § 73 TrŘ se přiměřeně užije i na předběžnou vazbu ve vydávacím řízení, vydávací vazbu a vazbu ve zkráceném vydávacím řízení, předběžnou vazbu, předávací vazbu a vazbu ve zkráceném řízení na základě evropského zatýkacího rozkazu.⁸³

3.2.1. Rozhodování o přijetí opatření nahrazujícího vazbu

Jestliže příslušný orgán rozhoduje o přijetí některého opatření nahrazujícího vazbu, musí posoudit všechny okolnosti případu, zejména vezme v úvahu povahu stíhané trestné činnosti, osobu obviněného a v neposlední řadě konkrétní obsah nabízené záruky, písemného slibu, dohledu probačního úředníka a peněžité záruky a také možnost dosažení účelu vazby jejich využitím.⁸⁴

O nahrazení vazby může v řízení před soudem rozhodnout jedině soud. V přípravném řízení je oprávněn rozhodnout o přijetí náhradního opatření za současného ponechání obviněného na svobodě pouze soudce, neboť pouze on může učinit závěr o existenci zákonného důvodu vazby a na základě toho vzít obviněného do vazby. Jestliže již bylo o vazbě obviněného rozhodnuto a ten se nachází ve vazbě, může v přípravném řízení rozhodnout o přijetí záruky, slibu, dohledu probačního úředníka či peněžité záruky státní zástupce, který je současně oprávněn rozhodnout i o propuštění obviněného na svobodu.⁸⁵ Pokud by však státní zástupce žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu nevyhověl a nepřijal ani nabídku některého náhradního opatření, přechází

⁸² VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 315-316

⁸³ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 560-561

⁸⁴ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1181

⁸⁵ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 293-294

rozhodování o přijetí některého z těchto opatření na soud, který pak rozhodne i o případném propuštění obviněného z vazby na svobodu.⁸⁶ Státní zástupce je dále oprávněn podat vlastní návrh na přijetí některého z opatření nahrazujícího vazbu, ale musí současně s tím učinit i návrh na vzetí obviněného do vazby.⁸⁷ Rovněž v případě rozhodování o zadržené osobě v přípravném řízení dle § 77 odst. 2 TrŘ může soudce rozhodnout o tom, že se vazba nahrazuje.⁸⁸

Rozhodnutí o nahrazení vazby zárukou, slibem, dohledem nebo peněžitou zárukou je rozhodnutím o vazbě a je proti němu přípustná stížnost podle § 74 odst. 1 TrŘ.⁸⁹ Tato stížnost je přípustná, jak proti pozitivnímu rozhodnutí, tak proti negativnímu rozhodnutí. Odkladný účinek má pouze stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění obviněného z vazby (§ 74 odst. 2 TrŘ). Rozhodnutí o nahrazení vazby má formu usnesení. V kladném případě se ve výroku usnesení uvede, že se záruka, slib nebo dohled přijímá a vzhledem k této skutečnosti se obviněný ponechává na svobodě (popř. se propouští na svobodu). V opačném případě se ve výroku usnesení vysloví, že se záruka, slib nebo dohled nepřijímá a obviněný se buď bere do vazby, nebo se ponechává ve vazbě.⁹⁰

V případě, že obviněný neplní povinnosti, které mu byly uloženy v souvislosti s nahrazením vazby některým opatřením, a trvají-li důvody vazby, rozhodne soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, o tom, že se obviněný bere do vazby.⁹¹

3.3. Záruka za další chování obviněného

Nahrazení vazby zárukou znamená, že zájmové sdružení občanů anebo důvěryhodná osoba nabídnou převzetí záruky za další chování obviněného a za

⁸⁶ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1181

⁸⁷ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 316

⁸⁸ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 945

⁸⁹ STANOVISKO Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 1998, sp. zn. Stn 4/97. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

⁹⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 564

⁹¹ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 321

to, že se na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a že vždy předem oznámí vzdání se z místa pobytu, přičemž orgán rozhodující o vazbě považuje záruku vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu za dostatečnou a přijme ji (§ 73 odst. 1 písm. a) TrŘ).

Zárukou za další chování obviněného je možné nahradit vazbu a na základě toho propustit obviněného z vazby na svobodu či ho ponechat na svobodě pouze tehdy, je-li dán důvod vazby dle § 67 písm. a) TrŘ (vazba útěková) anebo důvod vazby dle § 67 písm. c) TrŘ (vazba předstižná), popř. oba dva zákonné důvody vazby současně.

Přijetí nabízené záruky je fakultativní, neboť soud a v přípravném řízení státní zástupce, kteří o přijetí záruky rozhodují, jsou povinni vzít v úvahu jak osobu obviněného a povahu stíhané trestné činnosti, tak i konkrétní obsah nabízené záruky.⁹² Odlišný názor však zastává Mandák a Růžek, kteří tvrdí, že vzhledem k pojetí vazby jako prostředku výjimečného a nejzazšího je orgán rozhodující o vazbě povinen záruku přijmout a vazbu nahradit, pokud jsou splněny podmínky stanovené v § 73 odst. 1 písm. a) TrŘ.⁹³ S ohledem na dikci zákona se přikláním k prvnímu názoru, že záruka je opatřením fakultativním a že je nutné vždy zvážit okolnosti projednávaného případu a obsah nabízené záruky a teprve na základě toho posoudit, zda je přijetí záruky v dané věci adekvátním zajišťovacím prostředkem.

3.3.1. Záruka zájmového sdružení občanů

Nabídka převzetí záruky zájmovým sdružením občanů je jedním z projevů základní zásady trestního řízení, tzv. zásady spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, která je zakotvena v § 2 odst. 7 TrŘ. Využití výchovného působení zájmového sdružení občanů může být účinným prostředkem, jak působit na psychiku obviněného. Pomocí tohoto vlivu je pak možné docílit, aby se obviněný

⁹² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 528

⁹³ MANDÁK, V.: Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení. Praha: Orbis, 1975, s. 255

zdržel některého z jednání, které by naplňovalo zákonné znaky důvodu vazby. Zájmové sdružení občanů je pak povinno za tímto účelem učinit vhodná opatření a dbát na to, aby obviněný nahradil škodu, kterou způsobil spácháním trestného činu nebo aby vydal bezdůvodné obohacení, které trestným činem získal (§ 6 odst. 3 TrŘ).

Zájmová sdružení občanů, která mohou působit při předcházení nebo zamezování trestné činnosti jsou taxativně vyjmenována v § 3 odst. 1 TrŘ. Těmito zájmovými sdružení jsou odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů, ostatní občanská sdružení, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely. Naopak vyloučeny jsou politické strany a politická hnutí, která se nepovažují za zájmová sdružení občanů pro účely spolupráce dle § 2 odst. 7 TrŘ.⁹⁴

Zájmové sdružení občanů může nabídnout převzetí záruky samozřejmě již v době zadržení obviněného, aby tak zabránilo jeho vzetí do vazby (to platí i pro důvěryhodnou osobu), avšak důvodem nepříliš častého využívání tohoto institutu je časový limit 24 hodin (od doručení návrhu státního zástupce na vzetí do vazby), během nichž musí soudce rozhodnout o vazbě zadrženého. Rozhodne-li se obviněný usilovat o nahrazení vazby zárukou až po podání návrhu státního zástupce na jeho vzetí do vazby, je nutné, aby se spojil se svým obhájcem. Pro obhájce jednajícího za obviněného je pak velice nesnadným úkolem, aby v tak krátkém časovém okamžiku zkontaktoval občanské sdružení, které by bylo ochotné přijmout za zadrženého obviněného záruku.⁹⁵

3.3.2. Záruka důvěryhodné osoby

Důvěryhodnou osobou, která může nabídnout převzetí záruky je např.: učitel studenta, vychovatel v internátu pro učně, nadřízený nebo vedoucí zaměstnanec obviněného, rodiče obviněného nebo osoby blízké. Podmínkou pro to, aby byla

⁹⁴ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1181; RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 527

⁹⁵ VANTUCH, P.: Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 58

taková záruka přijata, je skutečnost, že důvěryhodná osoba je schopna příznivě ovlivňovat chování obviněného. Povinností soudu a v přípravném řízení státního zástupce je ověřit si před samotným rozhodnutím o převzetí záruky, zda důvěryhodná osoba tuto schopnost skutečně má.⁹⁶

Za důvěryhodnou osobu v tomto případě nemůžeme považovat obhájce obviněného, neboť má v trestním řízení specifické postavení a vztah k obviněnému, který je dán povinností obhájce poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc a využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů uvedených v zákoně. Z tohoto vztahu pak vyplývá určitá závislost obhájce na postavení a pokynech svého klienta, která by mohla v konkrétní situaci bránit obhájci v tom, aby příznivě ovlivňoval chování obviněného. Naproti tomu důvěryhodná osoba schopná příznivě ovlivňovat chování obviněného musí být nadána určitou nezávislostí, autoritou a zároveň bližším vztahem k obviněnému, aby mohla jeho chování kontrolovat a pozitivně ovlivňovat. Není ani vyloučeno, aby se důvěryhodnou osobou dle § 73 odst. 1 písm. a) stal advokát, pokud se nejedná v dané věci o obhájce obviněného.⁹⁷

Za důvěryhodnou osobu schopnou převzít záruku za další chování obviněného nelze považovat ani rodiče mladistvého, kteří měli s jeho výchovou závažné problémy, neboť tato skutečnost mohla velkou mírou přispět k tomu, že se obviněný dopustil trestné činnosti, pro kterou je v této kauze stíhán.⁹⁸

3.3.3. Náležitosti záruky a její přijetí

Podmínkou pro to, aby mohl orgán rozhodující o vazbě přijmout záruku za další chování obviněného, je způsobilost zájmového sdružení občanů či

⁹⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 321; CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006, s. 267; USNESENÍ Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003. Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

⁹⁷ NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05. Sběrka nálezů a usnesení ÚS.

⁹⁸ USNESENÍ Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94. Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

důvěryhodné osoby příznivě ovlivňovat obviněného a jeho chování.⁹⁹ V nabízené záruce musí být přesně uvedeno, která konkrétní opatření hodlá zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba proti obviněnému uplatnit. Přičemž záleží na tom, zda je zárukou nahrazován důvod vazby dle § 67 písm. a) TrŘ – vazba útěková anebo důvod vazby dle § 67 písm. c) TrŘ – vazba předstižná, není ovšem vyloučeno ani nahrazení vazby zárukou, pokud jsou dány oba zákonné důvody vazby současně. Pakliže je obsah záruky dostatečně vymezen, platí, že musí být v konkrétním případě taky náležitě dodržen.¹⁰⁰

První možností, co musí záruka obsahovat je nabídka převzetí dohledu nad dalším chováním obviněného, čímž se má působit proti hrozbě opakování trestné činnosti, dokonání trestného činu nebo vykonání připravovaného trestného činu (popř. trestného činu, kterým obviněný hrozil). Další variantou, co musí přebíraná záruka obsahovat, je nabídka provedení opatření, kterým se zajistí, aby se obviněný na vyzvání dostavil k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a aby vždy předem oznámil své vzdání se z místa pobytu, čímž se má čelit hrozbě útěku nebo skrývání se.¹⁰¹

Jestliže bude přijetí záruky v konkrétní projednávané věci přicházet v úvahu, je povinností soudu a v přípravném řízení státního zástupce seznámit dotyčné sdružení (popř. důvěryhodnou osobu), které převzetí záruky nabízí a splňuje podmínky pro její přijetí, s podstatou obvinění a skutečnostmi, ve kterých je spatřován důvod vazby (§ 73 odst. 2).

Faktem zůstává, že předložení návrhu na nahrazení vazby zárukou až 24 hodin poté, co je zadržený obviněný předán soudci s návrhem státního zástupce na jeho vzetí do vazby, nemůže ovlivnit rozhodnutí soudu o vazbě, neboť soud nemá možnost se v tak krátkém čase seznámit s návrhem a podstatou nabízené záruky.¹⁰²

⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 562

¹⁰⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 528

¹⁰¹ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 946

¹⁰² VANTUCH, P.: Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 59

3.4. Písemný slib obviněného

Písemný slib obviněného je druhým substitutem vazby spočívajícím v písemném slibu obviněného, že povede řádný život, zejména se nedopustí další trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k soudu (státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu), vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a splní uložené povinnosti a dodrží uložená omezení, přičemž orgán rozhodující o vazbě považuje slib s ohledem na osobu obviněného a povahu spáchaného činu za dostatečný a přijme ho (§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ).

3.4.1. Formální a obsahové náležitosti slibu

Slib musí dát přímo obviněný, což je zaručeno jeho vlastním podpisem. Není možné, aby jej za obviněného podepsal někdo jiný, ani v případě mladistvého jeho zákonný zástupce anebo obhájce obviněného. Nezáleží však na tom, zda byl slib sepsán přímo obviněným jeho vlastní rukou, může jej sepsat i za pomoci jiné osoby (např. může jej sepsat obhájce obviněného), ale i v tomto případě je nutné, aby jej potvrdil svým vlastnoručním podpisem. Z výše uvedeného vyplývá, že slib nelze dát pouhým ústním prohlášením obviněného, že povede řádný život, nýbrž musí mít vždy podobu písemného projevu. Tento písemný projev vůle může být sepsán vlastní rukou, na počítači, na psacím stroji apod.¹⁰³

Není nutné, aby měl slib podobu samostatného podání, ale může být sepsán i jako součást žádosti o propuštění z vazby na svobodu nebo písemného vyhotovení stížnosti proti usnesení, kterým byl obviněný vzat do vazby nebo kterým byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby na svobodu.¹⁰⁴

Mezi náležitosti, které musí písemný slib vždy obsahovat, patří: vyjádření obviněného, že povede řádný život (zejména že se nedopustí trestné činnosti), že se na vyzvání dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, a že vždy předem oznámí své vzdálení se z místa pobytu a splní povinnosti a dodrží

¹⁰³ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 528

¹⁰⁴ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 947

omezení, která se mu uloží. Rozdílem oproti předchozí právní úpravě je, že po novele 265/2001 Sb. nemusí orgán rozhodující o vazbě v rámci povinností a omezení, která se dále ukládají současně s přijetím slibu, již ukládat povinnost dostavit se na vyzvání k orgánu činnému v trestním řízení a povinnost oznámit každé vzdálení se z místa pobytu, neboť nyní patří mezi nezbytnou součást obsahu písemného slibu.¹⁰⁵

3.4.2. Rozhodování o nahrazení vazby písemným slibem

V praxi nahrazení vazby slibem obviněného přichází v úvahu již při rozhodování o vazbě zadrženého obviněného, jelikož zde nejsou překážkou poměrně krátké zákonné lhůty stanovené dle § 77 TrŘ pro rozhodnutí.¹⁰⁶

Soud rozhoduje o přijetí slibu usnesením, které obsahuje výrok, že písemný slib přijímá a vzhledem k tomu ponechává obviněného na svobodě (takto může rozhodnout i státní zástupce v rámci přípravného řízení), nebo ho propouští na svobodu. Pokud se soud rozhodne, že písemný slib nepřijme, vysloví ve výroku usnesení, že písemný slib se nepřijímá a obviněný se buď bere do vazby, nebo se ve vazbě nadále ponechává.¹⁰⁷

Na rozdíl od rozhodování o záruce může soud a v přípravném řízení státní zástupce při rozhodování o nahrazení vazby písemným slibem uložit obviněnému omezení a povinnosti. Podmínkou ovšem je, že musí být tato omezení a povinnosti přiměřené a musí směřovat k tomu, aby obviněný vedl řádný život a aby byl tak naplněn účel, který v opačném případě plní vazba. Omezení mají formu zákazů určité činnosti, která byla příčinnou (podmínkou či podnětem) toho, že se obviněný dopustil trestného činu, a mohou spočívat v zákazu nadměrného požívání alkoholických nápojů, v zákazu aplikace omamných a psychotropních látek, v zákazu návštěv sportovních zápasů a jiných kulturních akcí, v zákazu návštěv nočních podniků, v zákazu hrát hazardní hry apod. Naproti tomu povinnosti jsou ukládány ve formě příkazů k určitému jednání, např.

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 563

¹⁰⁶ VANTUCH, P.: Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 59

¹⁰⁷ Tamtéž.

navštěvovat sociální či terapeutické programy, podrobit se vhodným programům psychologického poradenství apod.¹⁰⁸ Omezení a povinnosti by však neměly být ukládány v takové formě, která by nahrazovala trest (např. zákaz výkonu povolání).¹⁰⁹

Nevede-li obviněný řádný život, nedodrží-li stanovená omezení a povinnosti nebo jinak poruší písemný slib, bude orgán rozhodující o vazbě zvažovat, zda vzít či ne vzít obviněného opět do vazby.¹¹⁰

Přijetí písemného slibu je rovněž fakultativní, orgán rozhodující o vazbě musí před jeho přijetím důkladně zvážit všechny okolnosti týkající se případu a osoby obviněného důležité z hlediska toho, zda je možno považovat slib za dostatečný. U osoby obviněného musí rozhodující orgán přihlídnout především k jeho dosavadnímu způsobu života, zdravotnímu stavu, zda je obviněný zaměstnán, jaké jsou jeho vztahy v rodině atd. Soud dále nesmí opomenout zhodnotit ani okolnosti spáchaného trestného činu, jeho následky, způsob jeho provedení, pohnutku, která vedla k jeho spáchání a jaký trest hrozí obviněnému v případě, že bude uznán vinným.¹¹¹ Důvěru soudu v nabízený slib může výrazně zpochybnit skutečnost, že škoda, které se obviněný dopustil trestným činem, je velkého rozsahu, obviněný není výdělečně činný, je bez prostředků a trestné činnosti se údajně dopouštěl na různých místech republiky.¹¹²

V praxi navrhují obvinění nahrazení vazby slibem poměrně často, ale slib je při rozhodování o vazbě zadržенého přijímám pouze u menší části návrhů, což je způsobeno také tím, že státní zástupce, který podává návrh na vzetí obviněného do vazby, navrhne soudu zároveň i odmítnutí tohoto slibu. Soudce se velmi často ztotožní se stanoviskem státního zástupce a slib pak nepřijme. Zkušenosti z praxe

¹⁰⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 529

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 947

¹¹⁰ VANTUCH, P.: Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 60

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 563; MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 322

¹¹² USNESENÍ Nejvyššího soudu ČR z 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92

však ukazují, že písemný slib je stále nejčastějším substitutem vazby, který je přijímám v případě rozhodování o zadrženém obviněném.¹¹³

3.5. Dohled probačního úředníka

Dohledem probačního úředníka lze vazbu nahradit a propustit obviněného na svobodu či ho ponechat na svobodě tam, kde je dán důvod vazby útěkové nebo předstížné (popř. oba zákonné důvody současně) a kde lze s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávaného případu předpokládat, že tímto dohledem bude dosaženo účelu vazby (§ 73 odst. 1 písm. c) TrŘ). Probační úředník vykonává v trestním řízení dohled nad obviněným, který spočívá především v jeho pozitivním vedení a pomoci, ale také v kontrole jeho chování. Pokud bylo rozhodnuto o propuštění z vazby za současného vyslovení dohledu nad obviněným, provádí probační úředník též úkony, které směřují k tomu, aby obviněný vedl řádný život (§ 27b odst. 1 písm. a) TrŘ).

Tento způsob nahrazení vazby byl do trestního řádu vložen novelou č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002, jeho právní úpravu nalezneme v § 73 odst. 3 a § 27 odst. 1 písm. a) TrŘ, v § 49 až 51 TrZ a také v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Dle § 6 - § 9 PMSI vykonávají dohled úředníci a asistenti Probační a mediační služby.¹¹⁴ Je třeba zdůraznit, že v rámci agendy PMS bývá pro probační úředníky výkon dohledu při nahrazení vazby specifickou a náročnou činností, která klade zvýšené nároky zejména na jejich administrativu a zodpovědnost, což je na druhou stranu neadekvátní fakt, že PMS disponuje při tomto dohledu menšími oprávněními než je tomu v případě dohledu nad odsouzeným.¹¹⁵

Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s probačním úředníkem, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu ve zkušební

¹¹³ VANTUCH, P.: Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 60

¹¹⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 530

¹¹⁵ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. Trestněprávní revue. 2011, č. 5, s. 142

době a kontrola dodržování podmínek, které buď vyplývají přímo ze zákona, nebo byly pachateli uloženy v souvislosti s přijetím tohoto opatření (§ 49 odst. 1 TrZ). Účelem dohledu je pak dle § 49 odst. 2 TrZ sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zabezpečována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti, a dále pak odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život. Pachatel, kterému byl uložen dohled, je povinen spolupracovat s probačním úředníkem dle sestaveného probačního plánu, dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve předem stanovených lhůtách, informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených přiměřených povinností a omezení a o jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu, v neposlední řadě je povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje (§ 50 TrZ).

Pokud pachatel poruší opakovaně a závažným způsobem podmínky dohledu, probační plán nebo přiměřená omezení a povinnosti, informuje o tom probační úředník bezodkladně soud (§ 51 odst. 2 TrZ).

Probační úředník zpravidla sestavuje nejméně jednou za šest měsíců zprávu, ve které informuje předsedu senátu, který dohled uložil, o průběhu výkonu dohledu, o dodržování probačního plánu, přiměřených omezení a povinností a také o poměrech pachatele (§ 51 odst. 3 TrZ).

3.5.1. Rozhodování o nahrazení vazby dohledem a podmínky jeho přijetí

Při rozhodování o tom, zda lze vazbu nahradit dohledem probačního úředníka nad obviněným, musí soud (státní zástupce) vzít v úvahu osobu obviněného. Přičemž podklady k osobě může v řízení předcházejícímu vydání tohoto rozhodnutí zjišťovat i Probační a mediační služba. Úkolem PMS je vytvářet předpoklady k tomu, aby mohla být vazba nahrazena jiným opatřením, za tímto účelem obstarává podklady k osobě obviněného a jeho rodinnému a sociálnímu zázemí (§ 4 odst. 1 a 2 písm. a) PMSI). Při zjišťování podkladů je nutné řídit se zásadou, podle které nesmí tato činnost zasahovat do otázek, jež se nacházejí mimo rámec působnosti PMS. Z toho vyplývá, že tímto zjišťováním nesmí být

nahrazena činnost orgánů činných v trestním řízení. Soud či státní zástupce musí při rozhodování o nahrazení vazby dohledem posoudit též povahu projednávaného trestného činu, a to zejména zhodnotit, zda působení probačního úředníka příslušnými prostředky dohledu přichází u tohoto obviněného vůbec v úvahu.¹¹⁶

Pokud soud shledá, že nahrazení vazby dohledem probačního úředníka nad obviněným je možné, vysloví tento dohled přímo ve výroku usnesení, kterým se obviněný propouští z vazby na svobodu (popř. ponechává na svobodě) a vazba se nahrazuje tímto opatřením. Jestliže je dohled vysloven, obviněný musí plnit povinnosti vyplývající z § 73 odst. 3 TrŘ, zpravidla je povinen se ve stanovených lhůtách dostavit k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se dalším omezením směřujícím k tomu, aby se nedopustil další trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení. Tato další omezení musí být na rozdíl od těch předchozích vyplývajících pro obviněného přímo ze zákona (tato omezení orgán rozhodující o vazbě již ve výroku usnesení neopakuje, pouze je uvede v odůvodnění rozhodnutí) také uvedena ve výroku usnesení o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění z vazby. Pokud byla takováto další omezení vyslovena, obviněný je povinen se jim podrobit.¹¹⁷ Omezení mohou trvat pouze po dobu trvání některého z důvodů vazby, toto je třeba výslovně uvést v odůvodnění rozhodnutí, kterým jsou ukládána.¹¹⁸

Dle Vantucha nestačí, aby orgán rozhodující o nahrazení vazby dohledem pouze odkázal na ustanovení § 73 TrŘ, které tento dohled umožňuje, ale je nezbytné, aby vždy uvedl konkrétní důvody, které ho k využití tohoto způsobu nahrazení vazby vedly.¹¹⁹

¹¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 563-564

¹¹⁷ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1183

¹¹⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 530; USNESENÍ Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. 6 To 25/2002. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

¹¹⁹ VANTUCH, P.: Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Právní rádce, 2003, č. 11, s. 55

Kromě jiných oprávněných osob je nutné doručit opis usnesení také příslušnému středisku Probační a mediační služby.¹²⁰

3.5.2. Využití dohledu probačního úředníka

Současný výklad nepodává jasnou odpověď na to, kdy lze shledat podmínky pro vyslovení dohledu probačního úředníka nad obviněným, neboť formulace obsažená v § 73 odst. 1 písm. c) TrŘ je tak obecná, že se neobejde bez příslušné judikatury. Z praxe pak vyplývá, že ani soudcům a státním zástupcům není zcela jasné, kdy lze vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávaného případu dosáhnout účelu vazby dohledem a kdy tento dohled vyslovit nelze. S ohledem na tuto skutečnost se u soudů setkáváme s určitou obavou z využití náhrady vazby dohledem probačního úředníka. Tato obava vede k tomu, že dohled je v praxi ukládán teprve tehdy, když přichází v úvahu i využití jiného opatření nahrazujícího vazbu, typickým příkladem je pak vyslovení dohledu nad obviněným vedle přijetí písemného slibu obviněného.¹²¹

Důležité je rovněž poukázat na to, že v současnosti dochází k nahrazování vazby dohledem probačního úředníka zpravidla na základě návrhu obviněného, který většinou zformuje za pomoci svého obhájce. Tato skutečnost však neodpovídá správnému výkladu § 73 odst. 1 písm. c) TrŘ a také zásadě zdrženlivosti, kterou je nutné považovat za jeden ze základních principů trestního řízení, neboť při správném výkladu a respektování této zásady by měl státní zástupce (případně soud) propouštět obviněného z vazby na svobodu za současného přijetí dohledu mnohem častěji (a to i bez návrhu z úřední povinnosti) pokud shledá, že jsou pro jeho uplatnění zákonné předpoklady.¹²²

Z výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, který byl dokončen v roce 2010 a který byl zaměřen na získání poznatků o využití opatření nahrazujících vazbu v praxi, vyplývá, že probační úředníci mívají při nahrazení vazby dohledem jen malou možnost kontroly obviněného. Za další problém lze

¹²⁰ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 320

¹²¹ tamtéž, s. 321

¹²² VANTUCH, P.: Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Právní rádce, 2003, č. 11, s. 56

pak považovat skutečnost, že chybí okamžitá reakce ze strany soudu v případě, kdy obviněný neplní uložené povinnosti. Naproti tomu, účelná může být spolupráce PMS s orgány činnými v trestním řízení, pokud se podílí již na přípravě stanoviska k možnosti nahrazení vazby dohledem. PMS na základě komunikace s obviněným hodnotí rizika a potřeby tohoto substitutu a také navrhuje vhodná opatření, která by měla být uložena v rámci nahrazení vazby dohledem.¹²³

3.6. Peněžitá záruka (kauce)

Vzhledem k charakteru peněžitě záruky, která může představovat pro obviněného v případě nesplnění určitých podmínek zjevnou majetkovou újmu, se jedná o velmi účelné opatření nahrazující vazbu, které účinně působí na psychiku obviněného a zabraňuje mu v tom, aby se dopustil nežádoucího jednání naplňujícího znaky některého ze zákonných důvodů vazby.¹²⁴

3.6.1. Podmínky pro použití peněžitě záruky

Je-li dán důvod vazby útekové dle § 67 písm. a) TrŘ nebo důvod vazby předstížné dle § 67 písm. c) TrŘ, může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit z vazby na svobodu, jestliže přijme složenou peněžitou záruku, jejíž výši určil. TrŘ však zavádí v § 73a odst. 1 určité omezení, kdy nelze peněžitou záruku přijmout. Jedná se případ, kdy je dán důvod vazby předstížné a obviněný je stíhán pro některý ze zde vyjmenovaných trestných činů, jako je např. TrČ vraždy, těžkého ublížení na zdraví, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení, loupeže, znásilnění, rozvracení republiky, teroru, vyzvědačství a útoku proti lidskosti. Vyloučení z přijetí peněžitě záruky se však vždy týká pouze příslušného odstavce TrČ, který se nachází ve výše uvedeném výčtu.

¹²³ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 5, s. 142

¹²⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 531

Peněžitou záruku může složit buď obviněný sám, nebo s jeho souhlasem jiná osoba, která však musí být před jejím přijetím seznámena s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je spatřován důvod vazby, aby mohla náležitě zvážit, zda peněžitou záruku za obviněného složí. Souhlas se složením peněžitě záruky jinou osobou může dát obviněný písemně nebo ústně do protokolu, nelze jej však nahradit souhlasem jeho obhájce, a to ani u mladistvého nebo u osoby zbavené (omezené) způsobilosti k právním úkonům.¹²⁵

Nahrazení peněžitou zárukou přichází v úvahu také u obviněných cizinců, u kterých jinak bývá nahrazení vazby jiným prostředkem většinou problematické.¹²⁶

3.6.2. Rozhodování o přijetí peněžitě záruky

Rozhodování o přijetí peněžitě záruky má dvě fáze, což ho podstatně odlišuje od rozhodování o jiných opatřeních nahrazujících vazbu. Nejprve příslušný orgán rozhodne vzhledem k okolnostem projednávaného případu o přípustnosti přijetí peněžitě záruky. Teprve poté, co je rozhodnuto, že přijetí peněžitě záruky je přípustné, může následovat rozhodnutí o ponechání obviněného na svobodě či o jeho propuštění z vazby na svobodu za současného přijetí složené peněžitě záruky.¹²⁷ Obě tato rozhodnutí mají povahu rozhodnutí o vazbě a jsou vydávána ve formě usnesení, proti nimž je přípustná stížnost, přičemž stížnost může směřovat i proti samotnému výroku o výši peněžitě záruky nebo o způsobu jejího složení. Není ovšem ani vyloučeno spojení těchto dvou rozhodnutí v jednom usnesení se dvěma výroky, jestliže obviněný učiní návrh na přijetí peněžitě záruky v určité výši a současně ji ihned složí, přičemž orgán rozhodující o vazbě tento návrh včetně výše a způsobu složení peněžitě záruky přijme a současně rozhodne jedním výrokem o přípustnosti peněžitě záruky a druhým výrokem o ponechání

¹²⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 533

¹²⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 569

¹²⁷ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, s. 268-269

obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění z vazby na svobodu za současného přijetí složené peněžité záruky.¹²⁸

Při rozhodování o přípustnosti přijetí peněžité záruky může orgán rozhodující o vazbě na návrh obviněného nebo jiné osoby nabízející složení peněžité záruky rozhodnout v kladném případě tak, že přijetí peněžité záruky je přípustné a určit s přihlédnutím k osobě obviněného a jeho majetkovým poměrům (popř. toho, kdo za něj peněžitou záruku nabízí), k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a závažnosti důvodů vazby výši peněžité záruky a způsob jejího složení, přičemž minimální výše peněžité záruky činí částku ve výši 10 000 Kč (§ 73 odst. 2 písm. a) TrŘ). Horní hranice činila dříve částku ve výši 1 000 000 Kč, ale novela TrŘ č. 292/1993 Sb. tuto horní hranici zrušila. Peněžitou záruku lze složit a zároveň určit její výši pouze v české měně.¹²⁹ Způsob jejího složení může být v hotovosti v pokladně soudu (tento způsob by přicházel v úvahu, pokud by soud vyhověl návrhu obviněného či jiné osoby a ti by měli peněžitou částku ve schválené výši přímo fyzicky u sebe) nebo jiného orgánu činného v trestním řízení, anebo je stanoven uvedením čísla bankovního účtu, na který má být peněžita záruka složena. Základním hlediskem, které je třeba zvažovat při rozhodování o přijetí peněžité záruky a při stanovení její výše, je otázka, zda a případně jaká peněžita záruka dostatečně odstraní odůvodněnou obavu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání či trestu. I u závažného trestného činu, za nějž hrozí vysoký trest, může být peněžita záruka určena při dolní hranici zákonného rozpětí, pokud jde o méně narušeného obviněného, pro kterého by bylo se zřetelem na jeho majetkové poměry připadnutí peněžité záruky státu citelnou újmou.¹³⁰ Příslušný orgán nehodnotí jen majetkové poměry obviněného, ale i jeho osobní a rodinné poměry a zdravotní stav. Při posuzování závažnosti stíhaného trestného činu musí orgán zvážit zejména stupeň nebezpečnosti činu pro společnost, jeho

¹²⁸ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1186

¹²⁹ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 949

¹³⁰ USNESENÍ Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 8. 2. 1991, sp. zn. To 6/91. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

následky a výši škody, způsob jeho provedení, míru zavinění a pohnutku, která vedla k jeho spáchání.¹³¹

Druhou možností, jak může orgán rozhodující o vazbě rozhodnout o přípustnosti přijetí peněžitě záruky, je, že vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu nabídku peněžitě záruky nepřijímá (§ 73a odst. 2 písm. b) TrŘ). Peněžitou záruku nelze přijmout, pokud skutkové okolnosti projednávané věci vedou k závěru, že by ani jakkoliv vysoká peněžitá záruka neodstranila nebezpečí jednání naplňujícího znaky zákonného důvodu vazby dle § 67 písm. a) nebo b) TrŘ. Jestliže příslušný orgán dojde k závěru, že přijetí peněžitě záruky je nepřípustné, musí ve svém rozhodnutí náležitě odůvodnit, jaké skutečnosti přijetí peněžitě záruky vylučují.¹³²

Součástí rozhodnutí o přípustnosti přijetí peněžitě záruky musí být také poučení obviněného nebo osoby skládající peněžitou záruku o době trvání peněžitě záruky až do nástupu výkonu trestu odnětí svobody, zaplacení peněžitěho trestu a nákladů trestního řízení (nerozhodne-li soud jinak), poučení musí obsahovat i upozornění na důvody, pro které může peněžitá záruka připadnout státu (§ 73 odst. 3 TrŘ) nebo pro které může být použita na zaplacení peněžitěho trestu či nákladů trestního řízení (§ 73a odst. 6 TrŘ).¹³³

Podle dříve platné právní úpravy soud po té, co shledal splnění podmínek pro přijetí peněžitě záruky, nejprve určil její výši, přičemž postupoval neformálním způsobem, a teprve tehdy, když byla záruka v určené výši složena, rozhodl usnesením, že peněžitá záruka se přijímá a na základě toho se obviněný propouští z vazby na svobodu, popř. se ponechává na svobodě.¹³⁴ O neformálním určení výše peněžitě záruky a způsobu jejího složení učinil soudce po projednání nabídky pouze záznam do spisu nebo poznámku do protokolu o výsledku obviněného. Novela TrŘ č. 265/2001 Sb. zásadně změnila způsob určování výše

¹³¹ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1188

¹³² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 323

¹³³ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 571

¹³⁴ USNESENÍ Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 2. 1994, sp. zn. 4 To 92/94, 6 To 98/94. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

peněžitě záruky, když zavedla nový kauční systém, kdy přichází v úvahu, aby obviněný podal návrh na propuštění z vazby na svobodu po přijetí peněžitě záruky již v rámci rozhodování o zadržené osobě. Součástí rozhodnutí o vzetí do vazby by bylo pak i konstatování, že přijetí peněžitě záruky přichází v úvahu a předběžné stanovení její výše. Ovšem není vyloučeno ani to, aby bylo vydáno rozhodnutí o přípustnosti přijetí peněžitě záruky dle § 73a odst. 2 písm. a) TrŘ v bezprostřední době poté, kdy bylo rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby. Podle § 73a odst. 1 TrŘ by pak bylo postupováno, jakmile by obviněný složil stanoveným způsobem peněžitou záruku. Nová právní úprava má zabránit tomu, aby i přesto, že obviněný složil předchozím rozhodnutím stanovenou peněžitou záruku, bylo rozhodnuto, že peněžitá záruka se nepřijímá a na základě toho se obviněný ponechává ve vazbě (popř. bere do vazby), aniž by došlo k podstatné změně rozhodných okolností.¹³⁵

Státní zástupce, kterému byla v přípravném řízení adresována žádost o propuštění z vazby na svobodu spojená s nabídkou peněžitě záruky, může rozhodnout, že přijetí peněžitě záruky je přípustné, určit její výši a způsob jejího složení a po složení této částky propustit obviněného z vazby na svobodu. Nevyhoví-li státní zástupce žádosti o propuštění z vazby spojené s nabídkou peněžitě záruky, má povinnost ji nejpozději do pěti pracovních dnů od doručení předložit spolu se svým stanoviskem k rozhodnutí soudci. Pokud by však návrh na přijetí peněžitě záruky (učiněný především jinou osobou) neobsahoval současně i žádost o propuštění obviněného z vazby na svobodu, mohl by státní zástupce vydat i zamítavé rozhodnutí, že peněžitá záruka se vzhledem k okolnostem projednávaného případu nepřijímá. Proti tomuto usnesení by pak byla přípustná stížnost, o které by rozhodoval soud.¹³⁶ S ohledem na stávající judikaturu obsaženou ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek tento výklad již nemůže obstát. (*„Jestliže státní zástupce nevyhoví žádosti, resp. návrhu oprávněných osob na nahrazení vazby obviněného zárukou, slibem obviněného, popř. dohledem [§*

¹³⁵ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 949

¹³⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 571-574

73 odst. 1 písm. a), b), c) tr. ř.] nebo peněžitou zárukou (73a odst. 1, 2 tr.ř.), musí předložit věc k rozhodnutí soudu (§ 73b odst. 3 tr. ř.).“¹³⁷⁾

Jestliže dojde k podstatné změně rozhodných okolností, může příslušný orgán změnit své rozhodnutí o přípustnosti přijetí peněžitě záruky, rovněž o její výši a způsobu jejího složení. K takovýmto podstatným změnám lze řadit např. zjištění další trestné činnosti, změnu majetkových poměrů obviněného, skutečnost, že u obviněného byl rozhodnutím soudu zjištěn koluzní důvod vazby atd. I kdyby obviněný již peněžitou zárukou složil, a byly by dány tyto okolnosti, nemusí příslušný orgán tuto zárukou přijmout a může rozhodnout, že obviněný se bere do vazby nebo že se jeho žádost o propuštění z vazby zamítá.¹³⁸

3.6.3. Zrušení a změna peněžitě záruky a její případnutí státu

Obdobně jako je tomu v případě průběžného přezkumu důvodů vazby, je nutné v průběhu trestního řízení přezkoumávat i důvody trvání peněžitě záruky a nutnost změny její výše vzhledem k nově vzniklým skutečnostem.¹³⁹ Peněžitou zárukou může zrušit nebo změnit její výši dle § 73a odst. 5 TrŘ v řízení před soudem soud a v přípravném řízení státní zástupce, který vede řízení v době, kdy toto rozhodnutí přichází v úvahu, a to na návrh obviněného nebo osoby, která ji složila, anebo i bez takového návrhu ex officio. Aby mohl příslušný orgán takto rozhodnout, musí být splněny určité předpoklady. Prvním předpokladem je, že pominuly důvody, které k jejímu přijetí vedly, tzn., že došlo k zásadní změně právní kvalifikace spáchaného skutku a peněžitá záruka již nemůže obstát; trestní stíhání bylo zastaveno; došlo k postoupení věci jinému orgánu a věc bude vyřízena jako přestupek; vyvstal nově důvod vazby koluzní dle § 67 písm. b) TrŘ; bylo zahájeno trestní stíhání pro další TrČ, který je uveden v § 73a odst. 1 TrŘ a znamená nepřípustnost přijetí peněžitě záruky atd. Druhým předpokladem je, že se změnilo okolnosti rozhodné pro určení výše záruky (např. došlo k zahájení

¹³⁷ USNESENÍ Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. 23 To 519/2002. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

¹³⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 574

¹³⁹ VANTUCH, P.: Nahrazení vazby peněžitou zárukou. Právní rádce, 2003, č. 9, s. 54

trestního stíhání pro další trestné činy nebo naopak některé trestné činy byly vypuštěny z právní kvalifikace, anebo pro ně bylo trestní stíhání zastaveno a v důsledku těchto změn a s tím spjaté závažnosti důvodů vazby, a to s ohledem na osobu obviněného a jeho majetkové poměry, je opodstatněno zvýšení nebo snížení výše peněžitě záruky). Rozhodnutí o zrušení nebo změně výše peněžitě záruky je rovněž rozhodnutím o vazbě ve formě usnesení, proti němuž je přípustná stížnost.¹⁴⁰ Pokud takto rozhoduje státní zástupce, který právě vede řízení, je k projednání případné stížnosti proti usnesení o zrušení peněžitě záruky příslušný nejbližší vyšší státní zástupce. Pokud však bylo rozhodnuto o změně výše peněžitě záruky, jedná se o rozhodnutí analogické rozhodnutí o přijetí peněžitě záruky, proto je zde pak namísto posoudit, zda by neměl o stížnosti rozhodovat soud. Po zrušení záruky se peněžitá částka vrátí složiteli, pokud byla tato částka uložena na bankovní účet, vrátí se včetně úroků, které případně vynesla.¹⁴¹

O tom, že peněžitá záruka připadá státu, může rozhodnout soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce, jestliže se obviněný dopustí některého z jednání uvedeného v § 73a odst. 4 TrŘ. K jednání uvedenému v § 73a odst. 4 písm. a) je nutno podotknout, že uprchnutí, skrývání se nebo neoznámení změny pobytu musí zároveň znemožnit doručení předvolání či jiné písemnosti soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Z dikce zákona vyplývá, že za zaviněné nedostavení se na předvolání k úkonu trestního řízení, jehož provedení je bez přítomnosti obviněného vyloučeno, je možné považovat i nedbalostní nedostavení se k úkonu. Ovšem v praxi se bude jednat spíše o úmyslné nedostavení se obviněného k úkonu bez řádné a včasné omluvy s úmyslem zmařit provedení tohoto úkonu. Úkonem, který nelze provést bez přítomnosti obviněného je např. výslech obviněného, vyšetřovací pokus, konfrontace, rekognice či některá hlavní líčení. Vyhýbáním se výkonu uloženého trestu odnětí svobody, peněžitěho trestu nebo výkonu náhradního trestu odnětí

¹⁴⁰ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1190-1191

¹⁴¹ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 538; USNESENÍ Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 1996, sp. zn. 2 Tzn 44/95. Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

svobody za peněžitý trest dle § 73a odst. 4 písm. d) se rozumí opět úmyslné jednání odsouzeného, ke kterému nepostačí pouze nedostavení se do věznice k nástupu výkonu trestu odnětí svobody nebo nezaplacení peněžitého trestu, ale odsouzený musí zmařit výkon trestu dalšími kroky (např. obviněný ukryje svůj majetek tím, že ho poskytne svému známému na obecně prospěšné účely; obviněný si způsobí sám zranění, pro které musí být okamžitě hospitalizován, přičemž zosnuje svůj následný útěk z nemocnice).¹⁴²

Na důvody, pro něž může peněžitá záruka připadnout státu nebo může být dále použita na zaplacení peněžitého trestu či nákladů řízení, musí být obviněný, popř. jiný složitel, předem upozorněn. V praxi bývá toto upozornění obsaženo v podobě poučení v usnesení o přijetí složené záruky a ponechání obviněného na svobodě (popř. propuštění z vazby na svobodu). Jestliže má záruku složit jiná osoba, podepisuje toto upozornění předem, neboť následně již nemá možnost od složené peněžitě záruky odstoupit.¹⁴³

Jestliže byl složitel peněžitě záruky seznámen s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je spatřován důvod vazby, jakož i upozorněn na možnost propadnutí záruky státu a její případné použití na zaplacení peněžitého trestu a nákladů trestního řízení (§ 73a odst. 6 TrŘ), nelze na jeho návrh podle § 73a odst. 5 TrŘ peněžitou záruku zrušit nebo změnit jen proto, že změnil názor na nahrazení vazby obviněného (např. potřebuje peníze ke své podnikatelské činnosti).¹⁴⁴

Jestliže bylo rozhodnuto o zrušení peněžitě záruky či jejím připadnutí státu, je soud nebo státní zástupce povinen přezkoumat, zda není dán některý ze zákonných důvodů vazby, k tomu může současně provést potřebné úkony.¹⁴⁵

Peněžitá záruka trvá dle § 73a odst. 6 u pravomocně odsouzeného k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo peněžitému trestu do dne, kdy

¹⁴² ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 575-576

¹⁴³ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 325-326

¹⁴⁴ USNESENÍ Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 951

nastoupí výkon trestu odnětí svobody či zaplatí peněžitý trest nebo náklady řízení.

3.6.4. Využití peněžité záruky

Mnozí lidé se domnívají, že přijetí kauce za zadrženého obviněného, u kterého je dán důvod vazby, je velice rychlým a snadným opatřením, jak zabránit tomu, aby byl dotyčný vzat do vazby, tak tomu však není v soudní praxi. Častějším případem se stává přijímání kauce v případě obviněného, který se již ve vazbě nějakou dobu nachází a přichází tedy v úvahu jeho propuštění z vazby na svobodu za současného přijetí složené peněžité záruky.¹⁴⁶ Limitujícím faktorem pro přijetí peněžité záruky u zadrženého obviněného je opět krátký časový okamžik 24 hodin, během kterých musí soudce rozhodnout o přípustnosti nabízené peněžité záruky a určit její výši a způsob jejího složení. Obstarání a složení peněžité záruky se zde stává velmi nelehkým úkolem, který většinou spočívá v rukou obhájce obviněného, neboť obviněný se v této době nachází v cele předběžného zadržení. Obviněný může obhájci nastínit, kde lze peněžitou záruku opatřit a kdo jiný by ji mohl za něj nabídnout.¹⁴⁷

Méně častému využití peněžité záruky brání též skutečnost, že v praxi je u nás ve velkém počtu případů shledáván důvod vazby koluzní dle § 67 písm. b) TrŘ (důvodná obava, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky či spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností důležitých pro trestní řízení), což vylučuje možnost nahradit vazbu peněžitou zárukou minimálně po dobu tří měsíců, kdy trvá důvod vazby koluzní.¹⁴⁸

Rovněž peněžitou záruku lze kombinovat spolu s dalšími opatřeními nahrazujícími vazbu, čehož se však v praxi příliš často nevyužívá.¹⁴⁹ Do budoucna lze tedy navrhnout četnější kombinování peněžité záruky spolu s dalšími instituty nahrazujícími vazbu, neboť v tom lze spatřovat možnost, jak zvýšit její využití.

¹⁴⁶ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 327-328

¹⁴⁷ VANTUCH, P.: Nahrazení vazby peněžitou zárukou. Právní rádce, 2003, č. 9, s. 55

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 55

¹⁴⁹ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 327-328

3.7. Specifika vazby a její nahrazení v řízení proti mladistvému

Od 1. 1. 2004 nabývá účinnosti pro trestní věci týkající se mladistvých právní úprava obsažená v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tento zákon představuje vůči trestnímu řádu *lex specialis*, tzn., že pokud tento zákon některé otázky přímo sám neupraví, použije se obecná právní úprava obsažená v trestním řádu.

Určitá specifika oproti obecné právní úpravě najdeme v ZSM i u institutu vazby, neboť zde dochází k ještě většímu prohloubení zásady subsidiarity a zdrženlivosti, z čehož vyplývá, že použití vazby jako krajního prostředku v trestních věcech mladistvých by mělo být zcela výjimečné a striktně omezené zákonem. I v případě, že jsou u mladistvého obviněného dány zákonné důvody vazby dle § 67 TrŘ, smí být vzat do vazby pouze tehdy, pokud by nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením (§ 46 ZSM). S ohledem na tuto skutečnost platí, že v trestních věcech mladistvých by měla být v mnohem vyšší míře uplatňována i opatření sloužící k nahrazení vazby. Pokud již dojde k tomu, že mladiství je vzat do vazby, je povinností příslušného orgánu náležitě písemně odůvodnit, proč nebylo možné v konkrétní věci využít některý ze zajišťovacích institutů nahrazujících vazbu.¹⁵⁰

Základní odlišnosti právní úpravy vazby mladistvých lze spatřovat v délce maximální doby trvání vazby a v subjektech, které je nutné bez zbytečného odkladu informovat o zadržení, zatčení nebo vzetí mladistvého obviněného do vazby. Mezi tyto osoby patří dle § 46 ZSM zákonný zástupce mladistvého, zaměstnavatel, příslušné středisko probační a mediační služby a příslušný orgán sociálně – právní ochrany dětí, popř. výchovné zařízení, ve kterém vykonává mladiství ochrannou výchovu. Všechny tyto osoby musí být vždy informovány, a to i proti vůli obviněného.¹⁵¹ Vazba v řízení ve věcech mladistvých nesmí podle § 47 odst. 1 ZSM trvat déle než dva měsíce a pokud mladistvý spáchal zvlášť

¹⁵⁰ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 296

¹⁵¹ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 29

závažné provinění, tak ne déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby může být vazba prodloužena pouze výjimečně, a to až o další dva měsíce a v případě zvlášť závažného provinění až o dalších šest měsíců. Prodloužení je však možné pouze tehdy, jestliže jsou kumulativně splněny následující podmínky, jednak nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této době skončit a jednak hrozí, že propuštěním mladistvého na svobodu bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. K tomuto prodloužení může dojít jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem. Z výše uvedeného vyplývá, že maximální doba trvání vazby mladistvého může činit šest měsíců a u zvlášť závažného provinění osmnáct měsíců. Dle § 47 odst. 1 a 2 ZSM rozhoduje o prodloužení vazby mladistvého obviněného v přípravném řízení soudce okresního soudu pro mládež na návrh státního zástupce a v řízení před soudem soudce soudu pro mládež nadřízeného soudu pro mládež, který je jinak příslušný k projednání věci.

Vzhledem k tomu, že základním cílem a zároveň specifickým celého trestního řízení ve věcech mladistvých je princip výchovného působení na mladistvého a vazba je považována za mimořádný zajišťovací prostředek, nebylo by v souladu s principy a cíli ZSM, pokud by byla využívána i v případech, kde lze zajistit mladistvého jiným způsobem.¹⁵² Při rozhodování o vazbě mladistvého je nutné vždy respektovat skutečnost, že mladiství jsou osoby, jejichž tělesný a duševní vývoj nelze považovat za ukončený, což vede k tomu, že jsou mnohem náchylnější k působení negativních vlivů vazebního prostředí. Mladiství rovněž mnohem citlivěji reagují na sociální izolaci, kterou sebou náhlá ztráta osobní svobody přináší a to může vést v důsledku k tomu, že vazba u nich zanechává mnohem hlubší a trvalejší následky, které mohou následně ovlivnit další formování osobnosti mladistvého a také jeho psychický stav. Typickým důsledkem sociální deprivace mohou být pak u mladistvých jedinců obranné reakce v podobě zvýšeného negativismu.¹⁵³ Tyto nepříznivé důsledky pobytu mladistvých ve vazbě byly potvrzeny i v rámci různých kriminologických výzkumů,

¹⁵² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 759

¹⁵³ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 26

kteřé zároveň poukazují na to, že vazba by se měla omezit jen na nejzávažnější případy kriminality mladistvých. Orgány rozhodující o vzeti obviněného do vazby by tedy měly vždy zvážit všechny možnosti využití náhradního opatření a vazbu uložit pouze v případě, kdy se jedná o vysoce narušeného mladistvého jedince, který spáchal mimořádně nebezpečné a závažné provinění.¹⁵⁴

§ 48 ZSM stanovuje povinnost všech orgánů činných v trestním řízení proti mladistvému ex officio přezkoumávat důvody vazby a zároveň zjišťovat, zda nelze další výkon vazby mladistvého nahradit jiným opatřením. Bude-li toto náhradní opatření zajištěno, musí být mladistvý bezodkladně propuštěn z vazby. Ke snadnějšímu vytvoření podmínek pro nahrazení vazby mladistvého pak slouží především spolupráce s PMS a s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Oproti obecné právní úpravě, kde se státní zástupce v přípravném řízení vyjadřuje jen k možnosti nahradit vazbu určitým opatřením, může státní zástupce v trestním řízení proti mladistvému předložit soudu i návrh na to, aby byla vazba mladistvého nahrazena odpovídajícím opatřením dle § 49 a § 50 ZSM, pakliže usoudí, že jsou dány předpoklady pro jeho uplatnění a svůj návrh tak náležitě odůvodní.¹⁵⁵

Vazbu mladistvého lze nahradit pomocí obecných institutů dle § 73 a § 73a TrŘ (zárukou za další chování mladistvého, písemným slibem, dohledem probačního úředníka a peněžitou zárukou). Krom těchto opatření obsahuje ZSM ještě specifický institut umístění v péči důvěryhodné osoby, jímž lze nahradit pouze vazbu mladistvého. Tento zvláštní institut je inspirován zahraničními poznatky, podle kterých postačí v řadě případů k dosažení účelu vazby jen změnit nevhodné výchovné prostředí mladistvého jeho svěřením zodpovědné dospělé osobě nadané určitou autoritou.¹⁵⁶ Na rozdíl od obecných institutů nahrazujících vazbu lze umístěním mladistvého v péči důvěryhodné osoby nahradit i vazbu koluzní. Toto opatření je nutno odlišovat od nahrazení vazby zárukou

¹⁵⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 758-759

¹⁵⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 553

¹⁵⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 759

důvěryhodné osoby schopné příznivě ovlivňovat chování obviněného, kdy nejde o soustavnou péči o mladistvého, ale pouze o jednorázový akt poskytnutí záruky ze strany důvěryhodné osoby.¹⁵⁷

Pokud jsou u mladistvého dány důvody vazby, může být podle § 50 ZSM místo vzetí do vazby svěřen do péče důvěryhodné osoby, jestliže je tato osoba ochotna a schopna ujmout se péče a dohledu nad ním, přičemž se musí písemně zavázat, že bude o mladistvého pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladiství na předvolání dostaví k orgánu činnému v trestním řízení proti mladistvému a splní i další podmínky, které soud určí. Mladiství musí zároveň souhlasit se svěřením do péče této osoby a musí se písemně zavázat, že se bude chovat podle dohodnutých podmínek a splní i další podmínky, které soud pro mládež stanovil. Za důvěryhodnou osobu můžeme označit takovou osobu, která je schopna s ohledem na své osobnostní rysy a rodinné poměry pečovat o mladistvého obviněného, především se pak bude jednat o osobu z širší rodiny nebo komunity mladistvého, kterou mladiství určitým způsobem respektuje, a zároveň tato osoba musí disponovat jakousi přirozenou a sociální autoritou.¹⁵⁸ Souhlas mladistvého je zde nezbytný, neboť bez něj by nemohlo dojít k vytvoření potřebného vztahu mezi mladistvým a důvěryhodnou osobou a zároveň pokud by toto náhradní opatření nebylo založeno na dobrovolné spolupráci, nebylo by možné od něho očekávat pozitivní výsledky.¹⁵⁹

Jestliže mladiství nebo důvěryhodná osoba neplní své v rámci tohoto institutu stanovené závazky, rozhodne příslušný orgán na návrh mladistvého či důvěryhodné osoby, anebo i bez tohoto návrhu, že se důvěryhodná osoba i mladiství zproštuje svých závazků a dále buď určí jinou důvěryhodnou osobu

¹⁵⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., ŠOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 466

¹⁵⁸ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 31

¹⁵⁹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., ŠOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 468

k umístění do její péče, nebo přijme jiné opatření sloužící k náhradě vazby, anebo není-li to možné, rozhodne o vazbě mladistvého.¹⁶⁰

V praxi se jeví jako velmi účinný způsob nahrazení vazby mladistvého kombinace některého opatření nahrazujícího vazbu s pomocí probačního úředníka, neboť tímto způsobem lze dosáhnout, aby mladiství získal objektivní náhled na svůj čin, uvědomil si svou odpovědnost a přijal důsledky z toho pro něj vyplývající. Včasná odborná pomoc může zároveň pozitivně působit na další chování obviněného a může mu napomoci k určité změně životních postojů.¹⁶¹

4. SROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU

4.1. Problematika právní úpravy vazby ve Slovenské republice

Na Slovensku vstoupil dne 1.1.2006 v účinnost nový rekodifikovaný trestní řád (zákon č. 301/2005 Z. z. ze dne 24. května 2005). Tato nová právní úprava si vzala za svůj cíl především zjednodušení, zrychlení a zefektivnění trestního procesu, na základě čehož se má zajistit účinnější ochrana práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob a zároveň i ochrana zájmů celé společnosti. Krom toho, že do rekodifikovaného trestního řádu byly vloženy procesní instituty trestního práva, které se v minulosti osvědčily, setkáváme se zde s řadou nových důležitých institutů.¹⁶² Jedním z takových je především institut soudce pro přípravné řízení, jedná se o soudce soudu prvního stupně, který je pověřen rozhodovat například o zásazích do základních práv a svobod před zahájením trestního stíhání a během přípravného řízení či o stížnostech proti rozhodnutím prokurátora. Novinkou oproti předchozí právní úpravě je také vymezení orgánů činných v trestním řízení (podle § 10 odst. 1 TP), mezi které již v současné době

¹⁶⁰ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 300

¹⁶¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 759

¹⁶² SVATOŠ, R.: Přípravné řízení trestní ve Slovenské republice. Trestněprávní revue, 2006, č. 12, s. 355

nepatří soud jakožto nezávislý a nestranný arbitr vázáný při svém rozhodování pouze ústavou a zákonem.¹⁶³

Slovenské trestní řízení je v zásadě ovládáno stejnými procesními principy jako české trestní řízení. Podle čl. 17 odst. 5 Ústavy Slovenské republiky je možné vzít osobu do vazby jen ze zákonných důvodů a na dobu stanovenou zákonem, a to na základě rozhodnutí soudu.¹⁶⁴ Vazba je stejně jako v ČR považována za procení institut trestního práva, který slouží k zajištění osoby obviněného pro potřeby trestního řízení. Účelem tohoto zajišťovacího institutu je především zabránit obviněnému, aby mařil a stěžoval provedení důkazů, dokonal trestný čin či pokračoval v páchání další trestné činnosti. I přesto, že obsahem vazby je omezení osobní svobody pachatele jeho aretací v uzavřeném ústavu, je nezbytné tento institut odlišovat od výkonu trestu odnětí svobody, jehož předpokladem je pravomocný odsuzující rozsudek. Vazbu nelze v žádném případě považovat za sankční prostředek a je nutné vždy respektovat zásadu presumpce nevinny.¹⁶⁵

Slovenský trestní řád rozlišuje vazbu útěkovou, koluzní a preventivní, přičemž zákonné důvody vazby a podmínky, za kterých lze vzít obviněného do vazby, se shodují s českou právní úpravou. Vždy se musí jednat o osobu, proti které bylo vzneseno obvinění, je dán některý z důvodů vazby dle § 71 odst. 1, rozhodnutí o vazbě je odůvodněno skutkovými okolnostmi, o vazbě rozhodl soud a vazba je v konkrétním případě adekvátním zajišťovacím opatřením. Naproti tomu český trestní řád nezná opětovnou vazbu, která je zakotvena v § 71 odst. 2 TP. Opětovná vazba umožňuje to, aby byl obviněný v té samé věci po té, co byl propuštěn z vazby na svobodu, opětovně vzat do vazby. Aby mohl v té samé věci soud rozhodnout o opětovném vzetí obviněného do vazby, musí reálně nastat některá ze skutečností uvedených v § 71 odst. 2 TP neboli některý z důvodů opětovné vazby. Mezi tyto alternativně a taxativně vymezené důvody řadíme skutečnost, že obviněný je na útěku nebo se skrývá; působí na svědky, znalce

¹⁶³ ROMŽA, S., MADLIAK, J.: Niekoľko poznámok k rekonštrukcii trestnoprávných noriem v Slovenskej republike. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 38

¹⁶⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 652

¹⁶⁵ HUSÁR, E. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, prepracované vydanie. IURA EDITION, 2001, s. 90

nebo spoluobviněné či jinak maří objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání; pokračuje v trestné činnosti; byl propuštěn z vazby jen proto, aby mohl nastoupit do výkonu trestu odnětí svobody, a je dán některý z důvodů vazby podle § 71 odst. 1; anebo po propuštění z vazby je proti obviněnému vzneseno další obvinění pro úmyslný trestný čin.¹⁶⁶

V českém trestním řádu nenalezneme žádné ustanovení, kde by bylo přesně vymezeno, která rozhodnutí lze považovat za rozhodnutí o vazbě. To však neplatí v případě slovenského trestního řádu, který ve svém § 72 odst. 1 stanovuje, že rozhodnutím o vazbě se rozumí rozhodnutí o vzetí nebo nevzetí obviněného do vazby, rozhodnutí o žádosti o propuštění z vazby, rozhodnutí dalším trvání vazby, rozhodnutí o změně důvodů vazby, rozhodnutí návrhu na prodloužení lhůty vazby a rozhodnutí prokurátora o propuštění obviněného z vazby.

Dle § 72 odst. 2 TP rozhoduje o vazbě soud a v přípravném řízení na návrh prokurátora soudce, který ovšem není, co se vymezení důvodů vazby týče, vázán návrhem prokurátora. V přípravném řízení musí být o vazbě rozhodnuto do 48 hodin, a pokud se jedná o zvláště závažný zločin, tak do 72 hodin.¹⁶⁷ Před rozhodnutím o vzetí nebo nevzetí obviněného do vazby musí být obviněný vyslechnut, v ostatním případech rozhodování o vazbě lze rozhodnout i v neveřejném zasedání. Prokurátor je v přípravném řízení oprávněn rozhodnout o vazbě pouze tehdy, pokud rozhoduje o žádosti obviněného o propuštění z vazby nebo o propuštění obviněného z vazby na svobodu.¹⁶⁸

Ohledně vymezení délky trvání vazby platí, že vazba může trvat jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem pouze nezbytnou dobu.¹⁶⁹ Odlišným způsobem je ve slovenském trestním řádu upravena také celková doba trvání vazby, kterou vazba v přípravném řízení spolu s vazbou v řízení před soudem nesmí přesáhnout. Jedná se o 12 měsíců v případě trestního stíhání pro přečin, 36 měsíců, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin a 48 měsíců, je-li vedeno

¹⁶⁶ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Prvé vydanie. IURA EDITION, 2006, s. 320-3326

¹⁶⁷ IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konaním). Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 72

¹⁶⁸ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Prvé vydanie. IURA EDITION, 2006, s. 326-327

¹⁶⁹ IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konaním). Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 70

trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, přičemž z dotčených lhůt připadá na přípravné řízení 7 měsíců v případě přečinu, 19 měsíců, pokud se jedná o zločin a 25 měsíců, je-li obviněný stíhán pro zvlášť závažný zločin (§ 76 odst. 6 a 7 TP).

Maximální délka trvání vazby může být prodloužena až na pět let, pakliže se vede trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin, za který je možné uložit trest odnětí svobody na 25 let nebo na doživotí, přičemž trestní stíhání nebylo možno pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů skončit do uplynutí celkové lhůty vazby a propuštěním obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního řízení.¹⁷⁰

4.2. Možnosti nahrazení vazby dle slovenského trestního řádu

Alternativní opatření nahrazující vazbu jsou ve slovenském trestním řádu upraveny v druhém oddílu hlavy čtvrté, přičemž o použití takovýchto opatření rozhoduje soud a v přípravném řízení soudce. Vazbu je možné dle § 80 a § 81 TP nahradit pomocí záruky zájmového sdružení nebo důvěryhodné osoby, písemného slibu, dohledu probačního úředníka a peněžitě záruky (kauce).¹⁷¹ Výčet těchto opatření se shoduje s alternativními opatřeními umožňujícími nahrazení vazby podle českého trestního řádu a jejich použití je stejně jako v českém trestním řízení omezeno na důvody vazby útěkové dle § 71 odst. 1 písm. a) TP a důvody vazby preventivní dle § 71 odst. 1 písm. c) TP.

Z výše uvedeného vyplývá, že rovněž podle slovenského trestního řádu nelze nahradit vazbu koluzní dle § 71 odst. 1 písm. b) TP. Navzdory této zákonné úpravě Ústavní soud SR ve svých nálezech a obdobně Nejvyšší soud SR připustil ve vztahu k důvodu vazby koluzní možnost propustit obviněného z vazby na svobodu, pakliže bude dána dostatečná záruka, že se obviněný dostaví před soud k projednání věci. Tato možnost vyplývá z čl. 5 odst. 3 Dohovoru o ochraně

¹⁷⁰ IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konáním). Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 71

¹⁷¹ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 41

ludských práv a základných slobôd (Úmluvy) a čl. 17 odst. 1, 2, 5 Ústavy SR.¹⁷² Pod pojmem záruka ve smyslu čl. 5 odst. 3 Úmluvy se rozumí dle dosavadní slovenské judikatury jakýkoliv prostředek podle vnitrostátního práva, který představuje mírnější zásah než je omezení osobní svobody a který je zároveň způsobilý zabezpečit účast obviněného na projednání věci u soudu, zpravidla půjde o peněžitou záruku, ale i o záruku zájmového sdružení občanů či důvěryhodné osoby, písemný slib a dohled. Nejsou však vyloučeny ani jiné formy záruk jako je odevzdání cestovního pasu, stanovení povinnosti mít stálé bydliště nebo povinnost se v pravidelných intervalech hlásit. Přičemž propuštění obviněného z vazby na svobodu na základě přijaté záruky je jen možností, nikoliv právem obviněného. Ovšem při posuzování opodstatněnosti záruky má tato přednost před pokračováním vazby.¹⁷³

S dalším omezením se setkáváme v § 80 odst. 2 TP, který stanoví, že je-li obviněný stíhán pro zvláště závažný zločin a je dán některý z důvodů opětovné vazby (mimo důvod podle § 71 odst. 2 písm. d) TP), anebo obviněný byl po zrušení peněžitě záruky vzat do vazby podle § 81 odst. 4 TP, lze přijmout záruku či slib nebo uložit dohled jen tehdy, jestliže to odůvodňují výjimečné okolnosti případu. Obviněnému se zároveň vždy uloží povinnost oznámit policejnímu orgánu, prokurátorovi nebo soudu, který vede řízení, každou změnu místa pobytu.

Z judikatury Ústavního soudu SR a Nejvyššího soudu SR však vyplývá závěr, že výše uvedená omezení nelze považovat za souladná s čl. 5 odst. 3 Úmluvy, a tudíž vnitrostátní právo nemůže vyloučit některé trestné činy, popř. některé důvody vazby ve vztahu k alternativám nahrazujícím vazbu.¹⁷⁴

Pokud soud (v přípravném řízení soudce) rozhodl o ponechání obviněného na svobodě či o propuštění obviněného z vazby na svobodu za současného přijetí některého z náhradních opatření, je možné, aby zároveň uložil jedno nebo více

¹⁷² NÁLEZ Ústavního soudu SR ze dne 16.11.2000, sp. zn. III. ~S 7/2000; NÁLEZ Ústavního soudu SR ze dne 26.10.2005, sp. zn. I. ~S 239/04; NÁLEZ Ústavního soudu SR ze dne 13.9.2006, sp. zn. III. ~S 240/06, zdroj: <http://1url.cz/BiTz>

¹⁷³ ČENTÉŠ, J.: Rozhodovanie o väzbe v prípravnom konaní a v konaní pred súdom. Trestněprávní revue, 2008, č. 9, s. 261

¹⁷⁴ Tamtéž.

přiměřených omezení nebo povinností, která slouží k posílení účelu, kterého by se jinak dosáhlo vazbou. Mezi tato omezení a povinnosti patří dle § 82 odst. 1 TP: zákaz vycestovat do zahraničí; zákaz vykonávat činnost, při níž došlo ke spáchání trestného činu; zákaz návštěv určených míst; povinnost odevzdat legálně drženou zbraň; zákaz řízení motorového vozidla a odevzdání řidičského průkazu; zákaz styku s určitými osobami nebo zákaz úmyslně se přiblížit k určité osobě; povinnost složit peněžité prostředky pro účely zajištění nároku poškozeného na náhradu škody atd. Byť se přiměřená omezení a povinnosti ukládají i při nahrazení vazby u nás, nepředstavují podle české právní úpravy takový zásah do osobní svobody jedince a jeho základních práv. Toto vyplývá z požadavku, podle kterého není žádoucí, aby omezení a povinnosti nahrazovaly trest.¹⁷⁵

Jestliže obviněný neplní uložené povinnosti nebo poruší stanovená omezení, rozhodne o vazbě v přípravném řízení na návrh prokurátora soudce a v řízení před soudem na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu soud.¹⁷⁶

4.2.1. Záruka za další chování obviněného

Záruka nabídnutá zájmovým sdružením občanů nebo důvěryhodnou osobou musí obsahovat především převzetí záruky za další chování obviněného, čímž se má čelit obavě z pokračování v trestné činnosti, dále pak opatření, kterým se má zabezpečit, že obviněný se na vyzvání dostaví k policejnímu orgánu, prokurátorovi či soudu a že těmto subjektům vždy předem oznámí vzdálení se z místa svého pobytu, čímž se má čelit obavě z útěku nebo skrývání se.¹⁷⁷

Zájmovým sdružením občanů může být zejména občanské sdružení, státem uznaná církev a společnost, kolektiv spolupracovníků či odborová organizace (§ 4 odst. 2 TP). Důvěryhodnou osobou schopnou příznivě ovlivňovat další chování obviněného se rozumí například vychovatel, kněz, pedagog, rodiče nebo jiné

¹⁷⁵ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 947

¹⁷⁶ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 41

¹⁷⁷ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Prvé vydanie. IURA EDITION, 2006, s. 331

blízké osoby (§ 4 odst. 3 TP). Samotná záruka musí vždy obsahovat konkrétní opatření, které se bude vůči obviněnému uplatňovat a bude ho příznivě ovlivňovat.¹⁷⁸

Soud a v přípravném řízení soudce tuto záruku přijme, pakliže ji považuje vzhledem k osobě obviněného a k povaze projednávané věci za dostatečnou (§ 80 odst. 1 písm. a) TP).

Ten, kdo nabízí záruku a splňuje podmínky pro její přijetí, musí být podle § 80 odst. 2 TP seznámen s podstatou obvinění a se skutečnostmi, které odůvodňují vazbu. Obviněný musí být seznámen s obsahem záruky. Soud (v přípravném řízení soudce) může současně uložit obviněnému splnění přiměřených povinností a dodržení omezení. Uložení povinnosti podle § 80 odst. 2 TP se však nemusí týkat pouze nahrazení vazby zárukou zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, ale i nahrazení vazby písemným slibem nebo dohledem probačního a mediačního úředníka. Přičemž platí, že takto uložená povinnost musí být vždy uvedena ve výroku usnesení, kterým bylo rozhodnuto o propuštění obviněného z vazby na svobodu za současného použití prostředku nahrazujícího vazbu.¹⁷⁹

4.2.2. Písemný slib obviněného

Také slovenský trestní řád připouští výlučně písemnou formu slibu, v němž se obviněný zaváže, že povede řádný život (zpravidla že se nedopustí další trestné činnosti) a splní povinnosti a dodrží omezení, které se mu uloží. Tyto přiměřené povinnosti a omezení, které mají směřovat k tomu, aby obviněný vedl řádný život, jsou konkretizovány v § 82 odst. 1 TP.¹⁸⁰ I zde je nutné k přijetí slibu uvážení soudu (v přípravném řízení soudce), zda je možno tento slib vzhledem k obviněnému a k povaze věci považovat za dostatečný (§ 80 odst. 1 písm. b) TP).

¹⁷⁸ IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konáním). Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 81

¹⁷⁹ ROZHODNUTÍ Vyššího vojenského soudu SR ze dne 8.3.2006, sp. zn. 4 Tpo 1/2006, zdroj:

<http://1url.cz/kijc>

¹⁸⁰ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Prvé vydanie. IURA EDITION, 2006, s. 332

4.2.3. Dohled probačního úředníka

Aby mohl být uložen dohled probačního a mediačního úředníka nad obviněným, musí soud (soudce) dospět k závěru, že s ohledem na osobu obviněného a povahu projednávané věci lze tímto opatřením dosáhnout účelu vazby (§ 80 odst. 1 písm. c) TP). Jestliže je dohled uložen, obviněný je povinen dodržovat jednak podmínky stanovené v zákoně č. 550/2003 Z.z. o probačních a mediačních úřednících a jednak podmínky dle § 82 odst. 1, které soud uzná za vhodné a obviněnému uloží.¹⁸¹

4.2.4. Peněžitá záruka

Podle slovenské právní úpravy má rozhodování o peněžitě záruce (kauci) také dvě fáze. Nejprve soud a v přípravném řízení soudce rozhodne o přípustnosti kaucí, a to s přihlédnutím k osobě obviněného a jeho majetkovým poměrům (popř. majetkovým poměrům jiné osoby nabízející kauci), k povaze spáchaného trestného činu a k výši způsobené škody. Pokud soud rozhodne, že peněžitá záruka je přípustná, vydá zároveň s ohledem na výše uvedené okolnosti opatření, ve kterém určí výši kaucí a způsob jejího složení.¹⁸² Toto je rozdíl oproti české právní úpravě, kde se výše kaucí a způsob jejího složení stanovuje usnesením, přičemž výrok o výši kaucí a způsobu jejího složení je součástí usnesení o přípustnosti přijetí peněžitě záruky. V opačném případě soud resp. soudce v přípravném řízení rozhodne, že peněžitá záruka se nepřijímá.

Základním hlediskem, které je třeba brát v úvahu při rozhodování o přijetí peněžitě záruky a při stanovení její výše, je otázka, zda je peněžitá záruka schopná (popř. jaká její výše by byla schopná) dostatečně odstranit odůvodněnou obavu z chování obviněného dle § 71 odst. 1 a 2 TP a zda s ohledem na majetkové poměry obviněného (resp. majetkové poměry jiné osoby, která nabízí peněžitou záruku) by případná ztráta peněžitě záruky pro něj představovala takovou citelnou újmu, která odůvodňuje předpoklad, že převáží

¹⁸¹ IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konáním). Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 81

¹⁸² IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Prvé vydanie. IURA EDITION, 2006, s. 332

nad obavou z chování obviněného dle § 71 odst. 1 a 2 TP. Nepřijetí peněžité záruky (popř. její nepřijetí v nabídnuté částce) pak musí být dostatečně odůvodněno ze všech hledisek, které soud vedly k závěru, že nahrazení vazby přijetím peněžité záruky (resp. peněžité záruky v nabídnuté částce) je vzhledem k sobě obviněného, k povaze projednávané věci nebo majetkovým poměrům nedostatečné.¹⁸³

Po složení peněžité záruky (může být složena i v cizí měně) vydá soud (soudce) usnesení o tom, že obviněný se ponechává na svobodě nebo že se propouští z vazby na svobodu. Peněžitou záruku může složit buď obviněný, anebo s jeho souhlasem jiná osoba.¹⁸⁴ Vzhledem k tomu, že trestní řád neurčuje dolní ani horní hranici výše peněžité záruky, je na posouzení soudu, aby určil takovou částku, která bude adekvátním zajišťovacím prostředkem ve vztahu ke konkrétní trestné věci a ke konkrétnímu obviněnému. Soud může obviněnému uložit spolu s přijetím peněžité záruky i některé přiměřené povinnosti či omezení podle § 82 odst. 1 TP.¹⁸⁵

Soud a v přípravném řízení na návrh prokurátora soudce rozhodne o tom, že peněžítá záruka připadá státu (zároveň může rozhodnout o tom, že obviněný se bere do vazby), jestliže se obviněný dopustí některého z jednání taxativně stanoveného v § 81 odst. 3 TP.¹⁸⁶ Tyto důvody připadnutí peněžité záruky státu se shodují s českou právní úpravou, vyjma důvod dle § 81 odst. 3 písm. e) TP, tzv. obviněný nesplní povinnosti nebo nedodrží omezení, která mu uložil soud.

¹⁸³ ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu SR ze dne 2.6.2005, sp. zn. 1 ToÜ 83/2005, zdroj: <http://1url.cz/Dijl>

¹⁸⁴ IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konáním). Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 82

¹⁸⁵ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Prvé vydanie. IURA EDITION, 2006, s. 333

¹⁸⁶ IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konáním). Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 82

4.3. Slovenská právní úprava vazby mladistvého a možnosti jejího nahrazení

Trestní právo mladistvých bylo na Slovensku nově upraveno v souvislosti s přijetím nových trestněprávních kodexů. Ovšem ani v současné době neexistuje na Slovensku speciální zákon, který by samostatně upravoval problematiku trestního řízení mladistvých a jeho specifika. Rovněž pro projednávání trestních věcí mladistvých pachatelů nenalezneme v zákoně specializované orgány činné v trestním řízení. Vzhledem k těmto okolnostem můžeme obecně konstatovat, že mladiství mají na Slovensku stejná procesní práva jako dospělí pachatelé trestných činů.¹⁸⁷

Stejně jako je tomu u vazby mladistvých dle § 46 ZSM setkáváme se na Slovensku se specifickým způsobem úpravy v § 339 TP, podle kterého lze vzít mladistvého do vazby, pouze pokud nelze účelu vazby dosáhnout jinak, čímž je zajišťována zvýšená ochrana mladistvých pachatelů. Tato zásada vychází především ze skutečnosti, že vazba nemá na mladistvého pachatele primárně výchovný účinek, a proto musí být omezena jen na nezbytné případy.¹⁸⁸

Možnost, pomocí které lze dosáhnout účelu vazby jinak, je využití alternativního náhradního opatření na místo vazby. Takovýmto opatřením může být například záruka zájmového sdružení občanů anebo důvěryhodné osoby, písemný slib, ale i prostředky, které zákon výslovně neuvádí, jako je např. dohled společenské organizace (bez převzetí záruky za další chování obviněného), či umístění mladistvého ve výchovném ústavu.¹⁸⁹

Pokud jde o možnosti nahrazení vazby mladistvého pachatele, slovenská právní úprava neobsahuje žádné modifikace oproti způsobům nahrazení vazby u dospělého pachatele. Vzhledem k tomu, lze nahradit vazbu mladistvého, stejně jako je tomu v případě dospělého, pouze zárukou zájmového sdružení nebo

¹⁸⁷ HULMÁKOVÁ, J.: Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue, 2007, č. 4, s. 93

¹⁸⁸ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Prvé vydanie. IURA EDITION, 2006, s. 327

¹⁸⁹ ČENTÉŠ, J.: Rozhodovanie o väzbe v prípravnom konaní a v konaní pred súdom. Trestněprávní revue, 2008, č. 9, s. 261

důvěryhodné osoby, písemným slibem, dohledem probačního úředníka a peněžitou zárukou.¹⁹⁰

5. ZÁVĚR A ÚVAHY DE LEGE FERENDA

5.1. Úvahy de lege ferenda se zaměřením na elektronický monitoring

Jedním z nejzávažnějších problémů, se kterým se v posledních letech setkáváme v oblasti trestní justice, je neustálý nárůst vězeňské populace. Náklady na jednoho vězně se stále zvyšují a zároveň vzrůstá počet vězňů, což vede ve výsledku k přeplněnosti věznic.¹⁹¹ Roy Walmsley, konzultant Evropského institutu pro kriminální prevenci a kontrolu a člen Mezinárodního centra pro vězeňské studie na Londýnské univerzitě, shledává možnost jak snížit vězeňskou populaci anebo alespoň zastavit její nárůst v méně častém využívání institutu vazby, v co nejkratší době jejího trvání a ve využívání alternativních trestů.¹⁹²

Současná právní úprava obsažená v trestním řádu poskytuje jen velmi omezené možnosti využití alternativních opatření na místo vazby. Trestní řád ve svém § 73 a § 73a nabízí jako náhradu za vazbu tyto instituty: záruku zájmového sdružení občanů nebo záruku důvěryhodné osoby, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka a peněžitou záruku (kauci).

Dle stávající právní úpravy lze využít výše uvedené instituty k náhradě vazby pouze za předpokladu, že jsou zde dány vazební důvody dle § 67 písm. a) TrŘ nebo § 67 písm. c) TrŘ, tzv. tyto instituty mohou nahradit pouze vazbu útěkovou anebo vazbu předstižnou. S dalším omezením se pak setkáváme u peněžitě záruky, kterou nelze přijmout v případě vazby předstižné, pokud je obviněný

¹⁹⁰ HULMÁKOVÁ, J.: Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue, 2007, č. 4, s. 93

¹⁹¹ VÁLKOVÁ, H.: Prezidentovo veto bylo na místě. Lidové noviny. Právo a justice, 18.10.2012, č. 19, s. 20

¹⁹² KUČERA, V.: Evropské vězeňské systémy. Právní rozhledy, 2002, č. 11, s. 577

stíhán pro některý z trestných činů taxativně vyjmenovaných v § 73a odst. 1 TrŘ. Z výše uvedeného vyplývá, že vazbu koluzní nelze nahradit žádným opatřením.

Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že takováto zákonná omezení jsou porušením čl. 5 odst. 3 Úmluvy. Z judikatury ESLP¹⁹³ lze dovodit, že není vhodné vylučovat přijetí náhradních opatření za vazbu pro všechny případy přímo zákonem. Je úkolem soudce, aby v každém jednotlivém případě posoudil, zda lze účelu vazby, v tomto případě zamezení ovlivňování svědků nebo jiného maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, dosáhnout jiným opatřením než vazbou.¹⁹⁴

S tímto problémem se snažilo vypořádat Ministerstvo spravedlnosti, když v roce 2008 předložilo Vládě ČR věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). Tento věcný záměr zákona o trestním řízení soudním se mimo jiné zabývá otázkou rozšíření situací, za kterých by bylo možné vazbu nahradit („*Nově se již neuplatní omezení týkající se přijetí opatření nahrazujícího vazbu v souvislosti s koluzní vazbou a dále i vazbou předstižnou, je-li obviněný stíhán pro některé trestné činy.*“¹⁹⁵), dále hovoří o nových předběžných opatřeních, která by mohla být ukládána vedle některého ze stávajících opatření nahrazujících vazbu, a také rozšiřuje dosavadní výčet institutů nahrazujících vazbu o nový institut elektronického sledování, kdy by byl obviněný monitorován prostřednictvím elektronického náramku.

S institutem elektronického monitoringu se setkáváme v našem právním řádu v souvislosti se zavedením trestu domácího vězení, který se po několika desítkách let opět vrátil do našeho právního řádu, i když v trochu odlišném pojetí, kdy klade důraz na znovuoobnovení trestným činem narušených sociálních vztahů (tzv. restorativní justice).¹⁹⁶ Tento nový druh trestu zavádí nový trestní zákoník s účinností od 1. ledna 2010.

¹⁹³ ROZSUDEK ESLP ze dne 19. 6. 2001 ve věci stížnosti č. 39360 S. B. C. proti Spojenému království

¹⁹⁴ REPÍK, B.: Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Bulletin advokacie, 2003, č. 9, s. 34

¹⁹⁵ Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád), zdroj: <http://1url.cz/xidz>

¹⁹⁶ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník (EVK). 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 817

Trestní řád v § 334b uvádí, že kontrolu výkonu trestu domácího vězení zajišťuje Probační a mediační služba (PMS). Tato kontrola probíhá dvěma způsoby, které lze vzájemně kombinovat. Prvním způsobem kontroly je namátková kontrola prováděná probačním úředníkem, která bude využívána jako samostatný a jediný způsob kontroly do doby zavedení elektronického kontrolního systému. Problémem, který v tomto případě může zabránit častějšímu využívání nového institutu, je nedostatečné personální zajištění PMS a také omezenost prostředků, které má PMS k dispozici pro kontrolu odsouzených. Vzhledem k tomu, že namátkové kontroly prováděné PMS mohou jen stěží nahradit technicky dokonale a nepřetržitě fungující elektronický monitoring, soudy ukládají trest domácího vězení prozatím velmi obezřetně. „*Tento konzervativní přístup našich soudů však lze spíše vítat než kritizovat, neboť tím nejen chrání bezpečí společnosti, ale nepřímo i upozorňují na špatný management v rámci resortu spravedlnosti, který v rychlém zajištění elektronického monitorování selhal.*“¹⁹⁷ Na druhou stranu výchovné působení probačního pracovníka je velice účelné, neboť může mít pozitivní vliv na resocializaci pachatele a může ho motivovat k řádnému způsobu života.

Druhým a zcela jistě efektivnějším způsobem je kontrola ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožní detekci pohybu odsouzeného prostřednictvím speciálního zařízení, které bude mít odsouzený připevněno na těle.¹⁹⁸ Jak se postupuje při této kontrole, stanovuje vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení. V § 7 této vyhlášky je uvedeno, že kontrola spočívá především v instalaci elektronického kontrolního systému v místě výkonu trestu domácího vězení, v instalaci technického zařízení na těle odsouzeného, v poučení odsouzeného o fungování tohoto systému a ve sledování odsouzeného pomocí elektronického kontrolního systému v místě výkonu trestu po stanovenou dobu. V § 60 odst. 1 písm. b) TrZ je uvedeno, že pachatel dá písemný slib, že poskytne při

¹⁹⁷ VÁLKOVÁ, H.: Prezidentovo veto bylo na místě. Lidové noviny. Právo a justice. 18.10.2012, 19, s. 20

¹⁹⁸ Priority resortu justice v legislativní oblasti: rekonstrukce trestního řádu, projekt ejustice a trest domácího vězení. Právní rozhledy, 2009, č. 23

výkonu kontroly veškerou potřebnou součinnost. Tato součinnost spočívá mimo jiné v tom, že odsouzený umožní provozovateli elektronického kontrolního systému za přítomnosti probačního úředníka vstup do svého obydlí, a to za účelem instalace a reinstalace elektronického kontrolního systému, a strpí na svém těle po 24 hodin denně technické zařízení po dobu výkonu trestu domácího vězení.

S ohledem na fakt, že kontrola pomocí elektronického sledování doposud nefunguje ani u trestu domácího vězení, ač již existuje její platná právní úprava, a s ohledem na skutečnost, že v praxi by institut elektronického sledování jako náhrada vazby fungoval na stejném principu jako trest domácího vězení, si myslím, že by bylo vhodnější označit nový institut nahrazující vazbu jako náhradu vazby domácím vězením.

Přítom možností, jak využít elektronické sledování v rámci opatření nahrazujících vazbu v trestním řízení, by bylo několik. První možnost je využití elektronického sledování jako nástroje kontroly obviněného v rámci podmínek stanovených při nahrazení vazby některým ze stávajících opatření. Druhou možností je elektronické sledování jako samostatné opatření nahrazující vazbu, které by bylo využíváno právě v případě nahrazení vazby domácím vězením. Dalším a podle mého názoru nejúčelnějším způsobem využití elektronického monitoringu by bylo jeho zavedení jako nástroje kontroly obviněného při nahrazení vazby některým ze stávajících opatření i jako samostatného opatření v případě náhrady vazby domácím vězením.¹⁹⁹

V evropských zemích je elektronické sledování v rámci trestní justice využíváno od devadesátých let. V té době probíhaly rozsáhlé diskuze o vhodnosti využívání elektronického sledování, kdy byly zkoumány jak právní, tak i etické aspekty. Jedním z čteně diskutovaných témat byla otázka, zda je možné správně identifikovat pachatele, které je vhodné zařadit do programu zahrnujícího elektronické sledování. V první řadě by měla dotyčná osoba vyjádřit souhlas s tímto způsobem nahrazení vazby, dále musí mít tato osoba trvalý pobyt, stále

¹⁹⁹ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 87

místo výkonu práce a také je důležitý názor rodiny či jiných osob žijících s ní ve společné domácnosti.²⁰⁰

Častým argumentem, se kterým se v této době setkáváme, je také otázka přiměřenosti zásahů do lidských práv a svobod. Elektronické sledování s sebou přináší určitý zásah do intimní sféry odsouzeného a také jeho blízkých. Je proto otázkou, zda takový zásah není porušením principu nedotknutelnosti obydlí, který je součástí našeho ústavního pořádku a je zakotven v čl. 12 Listiny základních práv a svobod. Dalšími ústavně zaručenými principy, které mohou být narušeny v případě, že odsouzený je 24 hodin sledován pomocí elektronického zařízení a jsou zaznamenávány veškeré údaje o jeho pohybu, je princip zachování lidské důstojnosti, princip nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí či princip svobody pohybu a pobytu.²⁰¹

Ve prospěch zavedení tohoto nového institutu nahrazujícího vazbu svědčí krom řešení problému přeplněnosti věznic také úspora finančních nákladů, jež by musel stát vynaložit v případě výkonu vazby ve vazební věznici. Stát by sice musel na počátku vynaložit určité finanční prostředky na zabezpečení systému elektronického sledování, ale konečná úspora nákladů by byla oproti nákladům vynaloženým na pobyt obviněného ve vazbě nesrovnatelná. Finanční náklady na tento způsob nahrazení vazby by pak byly spojené především s instalací potřebné techniky a dále s kontrolou prováděnou dozorčím personálem.²⁰²

V praxi řady států se již osvědčil model, kdy stát není nucen nakupovat prostředky a najímat personál k zabezpečení výkonu elektronického sledování, ale vybere si některou z firem, která poskytuje elektronický monitoring, a tuto službu od ní za dohodnutou částku za osobu a den koupí.²⁰³ V současné době existuje na trhu celá řada firem, které nabízejí elektronický monitoring jako službu státu a které jsou schopné s využitím vlastní techniky a personálu zajistit transparentní evidenci pohybu pachatele a podávat soudu přesvědčivé a důkazy

²⁰⁰ Zkušenosti ze zahraničí: americký vs. Evropský model, <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>

²⁰¹ KRAHL, M.: Elektronicky hlídané domácí vězení. Právní rozhledy, 1998, č. 5, s. 229 – 233

²⁰² tamtéž, s. 229 – 233

²⁰³ NAVRÁTILOVÁ, J.: Trest domácího vězení. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 94

podložené údaje v případě, že dojde k porušení podmínek ze strany pachatele. „Státy, které tento model zvolily, si zmíněnou službu kupují zpravidla za přibližně polovinu ceny, kterou jinak vynakládají na držení stejného počtu odsouzených po stejnou dobu ve věznicích (a to navíc bez započtení investičních nákladů na výstavbu vězeňských zařízení).“²⁰⁴

Co se týče nákladů na zabezpečení provozu elektronického sledování, hradil by je pachatel, a to v případě, že by byl na základě pravomocného rozsudku uznán vinným. Jelikož žádost obviněného o propuštění z vazby je jeho dobrovolnou volbou, měl by být obviněný připraven nést náklady spojené s náhradou vazby a poskytnutím možnosti trávit dobu trestního řízení doma na místo ve vazbě. Na druhou stranu jsem si vědoma toho, že náklady by byly u většiny pachatelů asi jen těžko vymahatelné.

Za další argument pro zavedení elektronického monitoringu považuji skutečnost, že obviněný, jehož vina nebyla dosud prokázána a pro nějž představuje vazba obrovský zásah do běžného způsobu života, zůstává nadále ve svém přirozeném prostředí, na které je zvyklý, bez zpřetrhání sociálních vazeb (s rodinnou a dalším okolím) a ekonomických vazeb (s profesí či zaměstnáním) a také bez působení negativních vlivů vězeňského prostředí. Ovšem to nemění nic na tom, že elektronické sledování je rovněž velmi citelným zásahem do soukromí a osobní svobody obviněného a především pak rodinných příslušníků žijících s ním ve společné domácnosti. Porušení některých základních práv a svobod je již vyřešeno v případě trestu domácího vězení písemným slibem odsouzeného, který představuje jakýsi souhlas odsouzeného s uložením trestu domácího vězení.²⁰⁵

Mezi důvody, které mohou svědčit ve prospěch zavedení elektronického sledování, řadíme dále důslednou kontrolu a vyšší monitoring pohybu obviněného, větší ochranu společnosti, zabezpečení absence vazebních důvodů, pro které by mohl být dotyčný vzat do vazby, snížení rizika páčání další trestné činnosti a rovněž možnost zajištění účinného a výkonného systému kontroly

²⁰⁴ KRÁL, V. *Dotazy a odpovědi: Domácí vězení – další alternativní trest?*. Rozhovor s JUDr. Vladimírem Králem. *Trestněprávní revue*, 2007, č. 8, s. 235

²⁰⁵ ŠČERBA, F.: *Právní úprava nových alternativních trestů*. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 86

plnění uložených povinností a omezení ze strany obviněného, neboť za stávající právní úpravy neexistují účinné mechanismy, pomocí nichž by bylo možné případy nahrazení vazby kontrolovat.²⁰⁶ Vzhledem k tomu, že jedinou dosavadní možností, jak do určité míry vynutit plnění těchto podmínek, je hrozba vzetí obviněného do vazby, vycházejí současné substituty vazby z určité dobrovolnosti obviněného. Rovněž PMS není schopná bez využití elektronického monitoringu zajistit důslednou kontrolu obviněného, aby nepáchal další trestnou činnost, neovlivňoval svědky nebo jinak nemařil průběh vyšetřování či neuprchl, neboť jí chybí dostatečné personální zabezpečení a prostředky.

V souvislosti s trestem domácího vězení lze do budoucna uvažovat o zavedení institutu domácího vězení s využitím elektronického sledování jakožto opatření nahrazujícího vazbu. Ovšem toto bude reálně možné až po té, co se institut domácího vězení, jehož kontrola má být dle platné právní úpravy uskutečňována prostřednictvím elektronického monitoringu, osvědčí v praxi u trestu domácího vězení. Dokud bude výkon trestu domácího vězení uskutečňován pouze namátkovou kontrolou ze strany probačních úředníků, nelze jej považovat za efektivní alternativu k trestu odnětí svobody a též soudy jej budou ukládat pouze v omezené míře. Jediným a nezbytným předpokladem, který by zajistil plnohodnotné fungování trestu domácího vězení, je zajištění potřebného množství zařízení umožňujících elektronickou kontrolu.²⁰⁷ V neposlední řadě by se jevilo jako velice užitečné, využít při získávání praktických poznatků s elektronickým monitoringem některé zkušenosti ze zahraniční praxe, jelikož zde nachází elektronický monitoring mnohem širší využití.

²⁰⁶ ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. et al.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 97

²⁰⁷ ŠČERBA, F.: Právní úprava nových alternativních trestů. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 86

5.2. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na problematiku vazby jako nejkrajnějšího prostředku, který slouží k zajištění osoby obviněného pro účely trestního řízení a především pak na možnosti využití alternativních opatření na místo vazby, které poskytuje současná česká právní úprava. Ačkoliv vazba jako prostředek sloužící k zajištění osoby obviněného a zároveň řádného průběhu trestního řízení, představuje pro obviněného nejzávažnější zásah do jeho základních práv a svobod zaručených řadou závazných dokumentů, jsem si vědoma toho, že se stále jedná o nejúčinnější zajišťovací opatření. Tento závěr vyplývá i ze soudní praxe, ze které je patrné, že orgány rozhodující o vazbě využívají tento prostředek ze všech opatření nejčastěji.

Na druhou stranu si myslím, že současná právní úprava poskytuje řadu alternativních opatření, která mohou při správné aplikaci obviněného pro potřeby trestního řízení dostatečně zajistit a naplnit tak účel vazby. K častějšímu využití těchto opatření pak velkou měrou přispěla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která zavádí povinnost všech orgánů činných v trestním řízení průběžně v každém stadiu trestního řízení zkoumat, zda důvody vazby trvají a zda nelze vazbu nahradit některým z těchto mírnějších opatření. Český trestní řád mezi opatření nahrazující vazbu řadí záruku za další chování obviněného, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka a peněžitou záruku neboli kauci.

Problémem, který ovšem může bránit častější aplikaci výše uvedených opatření, je nedostatečná informovanost jak orgánů činných v trestním řízení, tak i veřejnosti, o možnostech využití těchto institutů. Veřejnost se velice často domnívá, že vazba má sloužit k jakémusi potrestání obviněného, a proto v nich může propuštění obviněného z vazby na svobodu za současného přijetí náhradního opatření vzbuzovat mylnou představu, že obviněný unikne spravedlnosti a zůstane zcela bez postihu.

Aby mohla být náhradní opatření v praxi častěji využívána, je nutné vždy pečlivě zvážit všechny okolnosti projednávaného případu a posoudit osobu

obviněného a jeho poměry (osobní, rodinné, majetkové, pracovní). Na základě tohoto náležitého uvážení lze pak v konkrétní věci vybrat to nejvhodnější zajišťovací opatření a aplikovat jej. K tomuto účelu může také přispět spolupráce s jinými orgány jako je PMS nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Závěrem je nutno zmínit, že byl v posledních letech zaznamenán příznivý vývoj, neboť dle statistik dochází k omezování osobní svobody obviněného v důsledku vazby ve stále menším počtu případů. Tato skutečnost je však způsobena především tím, že vazba je v současné době zvažována u stále závažnějších případů, kde se jeví jako jediný a nezbytný zajišťovací prostředek.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

1) Monografie

- CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde Praha, 2006. ISBN 80-7201-594-X.
- HUSÁR, E. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, prepracované vydanie. IURA EDITION, 2001. ISBN 80-89047-04-1.
- IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Prvé vydanie. IURA EDITION, 2006. ISBN 80-8078-0101-X.
- IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konaním). Bratislava: EUROKÓDEX, 2012. ISBN 978-80-89447-76-3.
- JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-67-8.
- JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, 2007.
- JELÍNEK, J., SOVÁK, Z.: Trestní zákon a trestní řád. 18. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou. Praha: Linde Praha, a.s., 2002.
- MANDÁK, V.: Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení. Praha: Orbis, 1975.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8.
- NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-237-0.
- REPÍK, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: ORAC, 2002.
- RŮŽEK, A.: Československé trestní řízení. Praha: Orbis, 1977.
- RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.: Zadržení a vazba v českém trestním procesu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-817-7.

- STORCH, F.: Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací. Praha: Česka akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895.
- ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád: Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.
- ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J.: Přípravné řízení trestní. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-741-3.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., ŠOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.
- ŠÁMAL, P. Trestní zákoník (EVK). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.
- VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.
- ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S. a kol.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Vydavatelství Kufr. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-100-4.
- Slovenský trestní řád. Překlad: Atlingua. 1. vydání. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006. ISBN 80-7338-056-0.

2) Články z časopisů

- BAXA, J., ŠÁMAL, P.: K návrhu novely trestního řádu, trestního zákona a souvisejících předpisů. Právní rozhledy, 2000, č. 3, s. 99
- ČENTÉŠ, J.: Vězba ako najzávažnejší zásah do základných práv a slobôd. Trestněprávní revue. 2008, č. 5, s. 133
- ČENTÉŠ, J.: Rozhodovanie o väzbe v prípravnom konaní a v konaní pred súdom. Trestněprávní revue, 2008, č. 9, s. 261
- HULMÁKOVÁ, J.: Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue, 2007, č. 4, s. 93
- KRAHL, M.: Elektronicky hlídané domácí vězení. Právní rozhledy, 1998, č. 5, s. 229
- KRÁL, V.: K nové právní úpravě vazebního řízení. Bulletin advokacie. 2001, č. 11-12, s. 69

- KRÁL, V.: K novelám trestního práva. Zpravodaj Ministerstva spravedlnosti. 1995, č. 2, s. 9
- KRÁL, V. Dotazy a odpovědi: Domácí vězení – další alternativní trest?. Rozhovor s JUDr. Vladimírem Králem. Trestněprávní revue, 2007, č. 8, s. 235. ISSN 1213-5313
- KUČERA, V.: Evropské vězeňské systémy. Právní rozhledy, 2002, č. 11, s. 577
- MANDÁK, V.: Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995. Bulletin advokacie. 1996, č. 6-7, s. 27
- MANDÁK, V.: Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. Bulletin advokacie. 1996, č. 4, s. 24
- MANDÁK, V.: Vazba není trest. Bulletin advokacie. 1996, č. 19, s. 19
- NAVRÁTILOVÁ, J.: Trest domácího vězení. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 94
- Priority rezortu justice v legislativní oblasti: rekodifikace trestního řádu, projekt eJustice a trest domácího vězení. Právní rozhledy, 2009, č. 23
- REPÍK, B.: K rozhodování státního zástupce o vazbě z hlediska čl. 5 odst. 4 EÚLP. Trestněprávní revue. 2005, č. 11, s. 290
- REPÍK, B.: Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Bulletin advokacie. 2003, č. 9, s. 32
- ROMŽA, S., MADLIAK, J.: Niekoľko poznámok k rekodifikáciám trestnoprávných noriem v Slovenskej republike. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, s. 38
- ŠÁMAL, P.: Výběr ze soudních rozhodnutí z oblasti trestněprávní. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 2. 2002, sp. zn. 3 To 190/2002. Soudní rozhledy. 2003, č. 5, s. 173
- ŠČERBA, F.: Právní úprava nových alternativních trestů. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 86
- VÁLKOVÁ, H.: Prezidentovo veto bylo na místě. Lidové noviny. Právo a justice, 18.10.2012, č. 19, s. 20
- VANTUCH, P.: Důvody vazby. Právní rádce. 2003, č. 2, s. 56

- VANTUCH, P.: Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 58
- VANTUCH, P.: Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Právní rádce, 2003, č. 11, s. 53
- VANTUCH, P.: Nahrazení vazby peněžitou zárukou. Právní rádce, 2003, č. 9, s. 52
- ZEMAN, P., BIEDERMANOVÁ, E., DIBLÍKOVÁ, S., HOLAS, J., VLACH, J.: Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. Trestněprávní revue. 2011, č. 5, s. 142

3) Právní předpisy

- Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady ze dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku ČR (č. 2/1993 Sbírky zákonů ČR) ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 209/1992 Sb., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších zákonů
- Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění zákona 109/1965 Sb.
- Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád
- Zákon č. 558/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství
- Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích

- Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších zákonů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Zákon č. 650/2005 Z.z., Slovenský trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů
- Předpis č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení

4) Judikatura

- ROZSUDEK Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 6. 1968, Wemhoff v. Německo
- USNESENÍ Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 25. 6. 1980, sp. zn. 1 To 47/80. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- USNESENÍ Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 8. 2. 1991, sp. zn. To 6/91. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.

- USNESENÍ Nejvyššího soudu ČR z 30. 10. 1992, sp. zn. 6 To 48/92
- USNESENÍ Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 2. 1994, sp. zn. 4 To 92/94, 6 To 98/94. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- USNESENÍ Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 138/93. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- USNESENÍ Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 1995, sp. zn. 7 To 2/95. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- USNESENÍ Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 1996, sp. zn. 2 Tzn 44/95. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 1996, I. ÚS 62/96. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- STANOVISKO Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 1998, sp. zn. Stn 4/97. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 3. 2. 2000, sp. zn. III. ÚS 103/99. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- NÁLEZ Ústavního soudu SR ze dne 16.11.2000, sp. zn. III. ~S 7/2000
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 2000, sp. zn. IV. ÚS 527/2000. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- ROZSUDEK ESLP ze dne 19. 6. 2001 ve věci stížnosti č. 39360 S. B. C. proti Spojenému království
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 10. 7. 2001, sp. zn. III. ÚS 170/01. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- NÁLEZ ÚS ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- USNESENÍ Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 1. 2002, sp. zn. 6 To 25/2002. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 2002, sp. zn. III. ÚS 121/02. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.

- USNESENÍ Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 7. 2002, sp. zn. 23 To 519/2002. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- USNESENÍ Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- ROZSUDEK Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 5. 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003. Nejvyšší soud.
- USNESENÍ Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003. Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS.
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. I. ÚS 40/04. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- USNESENÍ ÚS ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. IV. ÚS 394//04. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- ROZHODNUTÍ Nejvyššího soudu SR ze dne 2.6.2005, sp. zn. 1 ToÜ 83/2005
- NÁLEZ Ústavního soudu SR ze dne 26.10.2005, sp. zn. I. ~S 239/04
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- ROZHODNUTÍ Vyššího vojenského soudu SR ze dne 8.3.2006, sp. zn. 4 Tpo 1/2006
- NÁLEZ Ústavního soudu ČR ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 305/06. Sbírka nálezů a usnesení ÚS.
- NÁLEZ Ústavního soudu SR ze dne 13.9.2006, sp. zn. III. ~S 240/06

5) Internetové zdroje

- <http://www.beck-online.cz>
- <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301/znenie-20130101>
- <http://jaspi.justice.gov.sk>
- Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád), zdroj: <http://1url.cz/xidz>

- Zkušenosti ze zahraničí: americký vs. Evropský model, <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>

RESUMÉ

This thesis deals with the problematics of arrest, the utmost instrument that aims to assure the accused for the means of criminal procedure, and above all with the possibilities of alternative actions applied instead of the arrest, which are currently regulated in the czech legal system. Although the arrest, which aims to assure the accused and the fair procedural process at the same time, represents a more severe degree of interference with the basic rights and freedom of the accused guaranteed by a number of binding documents, it is still considered to be the most effective securing action. This stated conclusion results from the judiciary practice as well, where there is evident that authorities deciding about the arrest use this instrument out of all the most often.

Despite this fact, I personally reckon that the current legal regulation offers a variety of alternative actions, which once accurately applied, can efficiently assure the accused for the means of criminal procedure and fill the purpose of the arrest that way. The more often use of such actions is caused by a great deal through the amendment of the Code of criminal procedure n. 265/2001 Sb., which introduces the obligation of all authorities acting in the criminal procedure to continuously analyze in every stage of such procedure, whether the reasons for the arrest still last, or whether the arrest cannot be replaced with some of the milder actions. The czech Code of criminal procedure names guarantee for further behaving of the accused, written oath of the accused, supervision by probation officer and pecuniary guarantee (bail) among alternative actions replacing the arrest.

The problem that may result in less application of such actions is the insufficient awareness not only of the authorities acting in the criminal procedure, but also of public as well, as far as the possibilities of use of such institutes is concerned. The public very often assumes that the purpose of the arrest is to punish the accused and that is why the release of the accused into freeness and acceptance of the alternative action at the same time may cause the impression that the accused avoids the justice and remains unaffected.

In order to use the alternative actions more often in practice, all circumstances of the discussed case and adequate assessment of the accused and his matters (personal, family, property, labour) must be considered. Based on this consideration, it is plausible to choose the most convenient securing action and apply it in the individual case. The cooperation with other authorities such as Probation and mediation service or Social-juristic children protection authority might contribute to this aim.

To conclude, it is necessary to mention that there has been a favourable progress noted during the past years, because according to the statistics, the accused appears to be limited as a consequence of the arrest in fewer cases. This reflects the result of the fact that currently, the arrest is advised in more crucial cases, where it is the one and only essential securing action.